

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиазынын
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылчы чоннар депутаттарынын область Соединиң органы

1925 чылда
үндөзүлүнгөн

1954
МАЙ
8

СУББОТА
№ 92 (3029)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Дээди Соединиң Президиумунда (1 арын).
Украин ССР-ниң Дээди Соединиң юбилей сессиязын чыылдырар дугайында (1 арын).
Демир-орук транспортунун ажалдакчыларынын активинин Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы (1 арын).
Күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн бедидер, автомобиль транспортунун

тода ажылын чедип алып (1 арын).
К. Динга.—Марксизм-ленинизмни пропагандалаарына партбиблиотекаларын ролун бедидер (2 арын).
Я. Савкин.—Коммунистер — чарыштын мураккачылары (2 арын).
В. Натальин.—Автопарктын оругалыын бедидер дээш (2 арын).
А. Тихонов.—Инектерни бызааларындан чарып-саарын организас

таары (3 арын).
1954 чылдын май 3-те даштыкы керектер министрлеринин Женева чөвүлел хуралына Нам Ирник меделели (3—4 арындар).
Даштыкы керектер министрлеринин Женева чөвүлел хуралы (4 арын).
Поль Робсоннун меделели (4 арын).

Бүдүрүлгениң мурнакчыларынын дуржулгазын непередир

Коммунист партиянын удуртулганы-биле чорааш совет улус чурттуу индустриализастарынын херээнге боттарынын догадыкчы күш-ажылынын талазы-биле чайыннанчак чедишкинерлиг болган. Ниитилел тургузуунун чаа тилелелеринге кол фактор болур күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгү бистин үлетпүрүвүсте чүгле сөөлгү чээрби беш чылдарда безин алды катап өскөн.

Дайын сөөлдүндеги беш чылдарнын дургузунда Совет Эвилелинин ажал-агызынын үлетпүрүвүн бүгү алдырларындан күш-ажылдын дыка хөй чогадыкчы мастерлери өзүп үнгөн, бистин социалист ажал-агызынын чыда алдын фондузу болур мун-мун мурнакчы дуржулгалар шыгээтинген. Ону өөренип, бүгү чонун амыралчы херээ кылдыр калбартыр айтыргыны партия чурттуу мурнуңа сагарлатканын сорулга кылдыр тургузуп турар.

Бистин областын бүдүрүлгелеринде амгы туруп турар техниктиг минимум школалары, үрүмкө бөлүк школалар болгаш хузуңда өөредилгени хевирлиг техниктиг өөредилгениң системасы кончуг чугула сорулганы күөсүдүп, улуг болгаш дузалы херекти кылып турар. Ынчалза-даа оон-биле кызыгаарлатынып болбас, чүге дээрге, бистин бүдүрүлгелеринде хөйү-ле техниктиг өөредилгеже чаа ажалчыларын кирип турар. Ажалдын мурнакчы дуржулганын шингээдир, ону калбартыр талазы-биле өөредилгелерге бүдүрүлгениң инженер-техниктиг кадрларын база кириштирер херек.

Бүдүрүлгеге ажалдагышаан өөренип техниктиг минимум бөлүмнерин үлетпүр, ажал-агыт, туудуг, транспорт, харытсаа черлеринге организаастаар чорук ылаңгы анык ажалчыларын билин, мергежил бедидеринге уjur-дузалыг. Ол болза, мурнакчы дуржулганы калбартырындан аңгыда хүн-бүрү улам-на сайырангайжыды чартынып турар совет техниканы шингээдип алырынга, бүдүрүлгеге техника талазы-биле айыл чок чорукту тургузарынга база улуг уjur-дузалыг болурун билдир херек. Техниктиг минимум өөредилгениң чүгле бөлүмнер аайы-биле эвес, техниканы шингээдип алган, дуржулгазы байлак, мурнакчы ажалчыларга чавыс билгилгич чаа кадрларын быжыгтап, бот-өөредилгениң аргазы-биле база организаастаары чугула. Бо талазы-биле партия, комсомол, профэвилел организаастарынын боттуг, хүн-бүрү удуртулганы негетинери база билдингир.

Туудуг трестизиниң штуркатуружу эш Пичугина, бизазычы эш Төмүр, дашчы эш Цуканов ышкаш бердинген оонадалары ай саннада ажыр, эки шынарлыг күөсүдүп турарлар хөй, ынчалза-даа трестизин бүдүрүлгеге килдизи, ында партия организаация оларын ажал дуржулгазын калбартырынга боттуг хемчег албайн турары дыка четес. Областын транспорт организаастарында байдал оон база-ла дээрелесес. Чүс, харын ийи-даа чүс муңчулар илереп турар, а ол чолаачыларын ыңдыг бедик көргүзүлгени чедип алганынын аргаларын пропагандалаар айтырыг чевен, куду деннеде уламчывышаан турар. Оон журундан,

ССРЭ-ниң Дээди Соединиң Президиумунда

Өлүрүкчүлөргө хамаарыштыр өлүрүп шаажылаашкыны боттандырар дугайында хамаатыларын болгаш хөй-ниити организаастарынын билдиришкинерин барымдалаш база хамаатыларын амы-тынын камгалаарын күштелдирер сорулга-биле ССРЭ-ниң Дээди Соединиң Президиуму «Төрөөн чурттуу өскерликчи-

ылаңгы өөредилгениң кошкак тургустунганындан область автотранспорт контораларынын шугумунда мурнакчыларын хүрээлени калбарбайн турар.

Областың одалга болгаш чурт үлетпүрүнүн бүдүрүлгелеринде мурнакчылар эвээш эвес. Даарыныкчыларын болгаш шахтерларын, чазаныкчыларын болгаш токарларын аразындан Скрипаченко, Доржу, Козулина ышкаш күш-ажылга ак-сеткилди организаастарынын хөйү демдеглел болур. Олар оонадаларын хөй шак ажалдааны-биле ажыр күөсүдүп турар эвес, а доктаамал үениң минута бүрүзүн чөп ажылгап, мергежил дээш могаг чок демисежип турарындан олар хүнү улам-на чаа-чаа чедишкинерлиг болуп турарлар.

Бүдүрүлгениң эки ажалдакчыларынын дуржулгазын бүгү тала-биле ханы өөренип көөр чорук ол черлерин удуртукчуларынын, цех мастерлеринин болгаш партия, профэвилел организаастарынын чугула херээ болур. Моон-биле кады ажалга таарымчалыг байдалды тургузар, хожуңдайлары мурнакчыларын деннелинге чедир бедидери дээш боттуг хемчеглерин алып херек.

Областа чамдык бүдүрүлгелерин ажалдакчылары мурнакчы дуржулганы калбартырынга боттары кылды-даа практиктиг хемчег албайн тура, таварылга бүрүзүнде негелде тургузар азырадыкчы хөндөн амга чедир-ле чайлап шыдавайн турарлар. Ажалды ылаңгы холга ап кирер болза, областың кыдыг-даа ажал участоргында кадрлар четчи, аңаа организаакчы удуртулга, партия-политиктиг ажал херек. Бо талазы-биле коллективтерде хана солуннары, листоктар, көргүзүг самбыралары улуг рольдуг болурун утуп болбас.

Чонук калбак херегелд бараанарын бүдүрерин көвүдөдир, продукциянын эки шынары дээш демисежир хемчеглер дугайында партиянын болгаш чазактың шиттирлерин амырал кырынга чедишкинерлиг боттандырар, күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн улам бедидер, мурнакчыларын дуржулгазын калбартыр талазы-биле партия, профэвилел организаастарынын ажалын амгы негелдениң деннелинге чедир бедидери чугула. Бистин чуртувуста калбарган социалистг чарыш болза, күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн улам бедидериниң чөпсээ, хожуңдай турарларын мурнакчыларын деннелинге чедирер, мичангаш бүдүрүлгеге ниити көдүрүшкүнү болдарынга чугула хемчег болур. Чарышты боттуг удуртуп, алдыган хүлээлгелерин күөсүдөдир өй-шаанда үндүрер болгаш мурнакчыларын дуржулгазын калбартырынга пропагандалы күштелдирер херек.

Бистин социалистг Төрөөн чуртувустун бүгү ажалчы чоннары коммунистг тургузушкунун херээнге патриотчу күш-ажылын массалыг илередип турар. Областың туудуг, транспорт, бүдүрүлгелеринин удуртукчуларынын, партия, профэвилел организаастарынын сорулганы болза, күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн бүгү ажалчыларын чедишкини болдурган турарын чедип алгы болур.

леринге, шпионнарга, үредекчилерге-диверсантыларга хамаарыштыр өлүрүп шаажылаашкыны боттандырар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Соединиң Президиумунун 1950 чылдын январь 12-деги Чарынын кижины эң аар кем-буруулуг байдалдарда сагыштын-биле өлүргөн кижилерге хамаарыштыр база непереткен.

Демир-орук транспортунун ажалдакчыларынын активинин Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы

Май 4-те Москвага Кремльдин Улуг ордузунга демир-орук транспортунун ажалдакчыларынын активинин Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы ажалдакчыларын оон ажалында 2200 кижи киржин турар. Оларын аразында демир-орук транспортунун ажалдакчыларын бүгү адырларын төлээлекчилери, бүдүрүлгелеринин чарыткычылары, эртемденнер, инженерлер, техниктер, ажал-агылчылар, политиктиг болгаш профэвилел ажалдакчылары, министрстволарнын төлээлекчилери бар.

1953 чылда демир оруктарын ажалдын түнелдеринин дугайында болгаш демир-орук транспортун улам ыңай көдүрер талазы-биле хемчеглер дугайында илеткелди орук харылзааларын министр эш Б. П. Бешев кылган.

Илеткелчи ССРЭ-ниң демир-орук транспортунун соксаал чок өзүлдениң характерлээш. Кан магистральдарын чүк сөөртүлгези 1940 чылда 1913 чылдын деннелин 6,3 катап, а амгы үеде 12 ажыг катап ашкан. Эрткен чылын чүк чүдүреринин планын чурттуг бүгү демир оруктары күөсүктенер. Калбак херегелдиди бараанарын сөөртүрү экижээш, ол чорук чуртка бараан саарылгазын калбартыр арганы берген.

Демир-орук транспортунга капитал салышыкынын ниити хемчээли 1953 чылда дайын мурнуңдагы хемчээлдерин 75,2 хуу ашкан, а 1952 чыл-биле деңизрге капитал салышыкынары 13 хуу улгаткан. Көдээ ажал-агыны кыды көдүрер.

ринин, улус херегелдинин бараанарын бүдүрерин улгаттырынын сорулганы, аар индустриянын чаа өзүлдени транспорттун ажалын улам ыңай экижидерин негеп турар.

Вагоннарнын эргилдизин улам ыңай дүргедидири аажок улуг уjur-дузалыг. Чүктерни чогуур черинге чедирерин чүгле 1 хууга дүргедидири эргилдизин материалдыг үнелгич чүдүлгени 250 миллион рубльден эвээш эвеске хостаарын болдурар. Эң бедик болгаш техниктиг дүргедизинин бедидеринин, чүкчү чүдүрер ажалды организаастарын экижидеринин, чүк сөөртүлгезин маршруттары бедидеринин курлавырларын ажалгаары чугула.

Эш Бешев оон ыңай демир-орук четкизин калбартырынын, транспортка техниктиг болбаазыралдарын шингээдиринин, күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн улам ыңай көдүрер, иштиги курлавырларын эң долу ажалгаар дээш чарыштын дугайын чугаалаан.

Эш Бешев орук харылзааларынын министрствозунун демир-оруктарынын болгаш эргелдеринин ажалында улуг четкестерни база демдеглээш. Вагоннарнын эргилдизин дүргедидири болгаш чүктеринин чамдык хевирлерин сөөртүрү талазы-биле даалгалар күөсетинмейн, мурнакчы дуржулга кошкак таратынып, оруктарын эргелдеринде болгаш салбырларында поезд ажылы амдаа багай планнагынын турар.

Илеткел талазы-биле саналдар калбарган. Москва-Киев демир-

орунунун начальниги эш Богданов даалгаларын чедишкинин күөсүдиринге ол магистральдин ажалдакчыларынын чорудуп турары хемчеглерин дугайын чугаалаан. Орук чүк сөөртүрүң чыл планын ажыр күөсеткен. Дыка чедишкинерни машинистер чедип алганнар, оларнын хөй кезин аар деңизлиг поездилерин чорударынын аргазын шингээдип алган. Чүк чорудукчулары-биле кады чүкчү көдүрерин болгаш вагоннарнын таарыштыргызын ажалгаарын экижидер талазы-биле улуг ажал чорутуңуп турар. Ылашты болгаш туйбуңун сырый чүдүреринин методу калбаа-биле ажалдагынын чүгүлү турар.

Орукту куду шынарлыг одаар чүдүлгези хандырып, оон уламгыдан аар деңизлиг поездилерин чорудары бергедидири турар ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүн министрствозунга шугумчүлөдди кылган.

Муруну-Урал демир-орунун Курган депозитун алдарыг машинаын, Социалистг Күш-ажылдын Маалыры эш Блинор артык паровозтарын ажалга киребей тургаш дыка хөй санныг чүктерни немей сөөртүп болур арганы аар деңизлиг поездилер берип турарын чугаалаан. Ыччалжак оруктарын ажалдакчылары ол айтыргыны өөренип көрбейн турарлар.

Дон демир-орук шимчээшкининин албанынын начальниги эш Зеленый 1953 чылда магистральга чыл планын 21 муң хөй вагоннар чүдүрүнгени болгаш 64 муң вагоннарнын чүгү дүжүртүнгенин, вагоннар-

нын эргилдизин чартык шак дүргедитинин дендеглээш. Шимчедикчи составты ажалдагынын эки түнелдер чедип алдыган. Дебальцево, Купанск, Ясиновата сайгарыкты станцияларга поездилерин диспетчерлиг тургузарынын методу тывыган болгаш херек кырында ажалдакчы кирген. Оратор Орук харылзааларынын министрствозунун шимчээшкин кол эргелелин курут вагоннарнын бээринин графитин болгаш таарыштырып тургузарынын планын үрөп турары дээш шугумчүлөдөн, демир орукчуларга эртемденериниң четпес дузаламчызын демдеглээш.

Томск демир-орунун Тайга станциянын вагон участогунун комсомол комитетинин секретары эш Ельчанинова транспортка ажалдап турар аныктарын күш-ажылчы көдүрүлүшкүнү дугайын чугаалаан.

Томск демир орукунун начальниги эш Муратов, Москва-Курск-Донбасс демир-орунун Тула станциянын салбыр талазы-биле дежурный эш Игнатов, Киевтин вагон сөлтөргө заводуңуң начальниги эш Круцкий, Донун демир орукунун Ясиновата станциянын начальниги эш Подлесный олар база санал бергенер.

Чөвүлел хуралдын ажалында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын бир дугаар оралакчысы Л. М. Каганович болгаш ВЦСПС Даргазы Н. М. Шверник олар киржин турар.

Чөвүлел хурал ажалын үргүлчүлөп турар. (СЭТА).

Күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн бедидер, автомобиль транспортунун тода ажылын чедип алып

Кызыл хоорайнын транспорт контораларынын болгаш автобазаларынын ажалдакчыларынын социалистг-хүлээлгелери

Москвага болгаш Москва областын мурнакчы бүдүрүлгелеринин патриотчу эгелээшкинерин, күш-ажылдын бедик бүдүрүкчүлүгү, продукциянын шынарын экижидери болгаш бот-үнезин чингидири дээш калбарган чарышты бистин чуртувустун бүгү ажалчы чоннары илеткелди-биле деткээш. Күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн көдүрүшкүнү дээш бүгү улустун шимчээшкиниге. Кызыл хоорайнын транспорт бүдүрүлгелеринин коллективтери база киргенер.

Бистер, транспорт контораларынын болгаш автобазаларынын ажалдакчылары улус ажал-агынын улам ыңайгы хөгжүлдизинге болгаш ажалчы чоннарын чагаай чорунун өзүлдизинге шиттирлиг байдал—күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн бүгү хемчеглер-биле бедидеринин уjur-дузанын эки билдир бис.

Бистин бүдүрүлгелеринде чүсчүс мурнакчы чолаачылар болгаш септекчилер бар. Олар чүткүлдүг ажалдагышаан, хүн келген тудумна боттарынын күш-ажылынын бүдүрүкчүлүгүн бедидип, улус ажал-агыныга чүк болгаш чоңа барааннар сөөртүлгезин улгаттырар, пассажирлерин эң эки сөөртүрү дээш чүткүп турарлар. Чүс муңчу чолаачылар эштер Лыков биле Ячменев (АТК), Чумарин, Саранин («Тыва алдын» трестиниң), Ковалев биле Бурыков (облпотребсоюз), Неумывалченко биле Пилипчук (Теп база), Зюзин биле Ананьин (авторота), Туров (Красноярскинин совхозтар трестизинин автобазасы), Букин (харытсаа эргелели) болгаш өске-да хөй чолаачылар, а ол ышкаш септекчилер күш-ажылдын эки болгаш кончуг эки көргүзүлгелиг.

Ынчалза-даа, хоорайнын транспорт бүдүрүлгелеринде ажалды экижидеринин бар хөй-хөй аргалары болгаш курлавырлары ам-даа долуу-биле ажаллатынбайн турар, күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгү четпээ болуп турар. Автопарктын техниктиг белең чорунун коэффициентиниң амдаа куду. Автомобиль транспортунун элээн хөй конторалары болгаш автобазалары ам-даа багай ажаллатынбайн турар, авария таварылгаларында уштунмайн турар, кывар чүдүп камналганы болгаш септелгелерге херекилерин камнаары дээш чогуур демисел чок.

Москва хоорайнын болгаш Москва областын бүдүрүлгелеринин коллективтеринин чагазын чугаалажып көрбүшаан, база боттарынын аргаларын санал көрбүшаан, Кызылдын транспорт контораларынын болгаш автобазаларынын чолаачылары, септелге ажалчынары, техниктери

болгаш албан-хаакчылары күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн улам ыңайгы өзүлдиз дээш социалистг чарышчы киргенер болгаш дараазында хүлээлгелерин боттарынга алганнар:

КЫЗЫЛДЫҢ АВТОТРАНСПОРТ КОНТОРАЗЫ:
Чүк сөөртүлгезинин талазы-биле чыл планын декабрь 5-ке чедир, пассажирлер сөөртүлгезинин талазы-биле—декабрь 20-ге чедир күөсүдир. Сөөртүлгезин бот-үнезин планга удур 3 хуу чингидир.

Күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн 10 хуу бедидер. 300 муң рубльдин пландан ажыр чыылдазын бээр. Чыл дургузунда 30 тонна бензинни камнап алыр.

ТӨП АВТОБАЗА:
Тонна болгаш тонна-километр талазы-биле чыл планын 1954 чылдын декабрь 5-ке чедир күөсүдир.

Тонна-километрдин бот-үнезин планга удур 2 хуу чингидир, кывар чүдүлдү 2 хуу камнап алыр.

Күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн 5 хуу бедидер. Автомашиналарын ажалдакчыларынын коэффициентинин чыл дургузунда 0,60 хуу, а автопарктын техниктиг белең турар чорунун коэффициентинин—0,80 хуу чедирер.

Автомашиналарын септелге аразынын маңнаар чоруну 20 хуу улгаттырар. Автомашиналарын чүдүрүлгелер болгаш дүжүрүлгелерде аңаа турар чоруну минимумга чедир кызырар.

Чүс-муңчу чолаачыларын мурнакчы дуржулгазы бүгү чолаачыларын ажалгалы болган турар дээш ол дуржулганы калбартыр.

ОБЛПОТРЕБСОЮЗТУҢ ТРАНСПОРТ КОНТОРАЗЫ:
Чүк сөөртүлгезинин чыл планын 1954 чылдын декабрь 22-ге чедир күөсүдир. Тонна-километрдин бот-үнезин планга удур 5 хуудан эвээш эвес чингидир, бот-үнезин чингелдизинде 50 муңдан эвээш эвес рубльдин пландан ажыр чыылдазын алыр.

Кывар-чаар материалдарын 2 хуудан эвээш эвести камнап алыр. Парктын техниктиг белең турар чорунун коэффициентинин 0,80 хуу, парктын ажалдакчыларынын коэффициентинин—0,55 хуу, маңнаашкынын ажалдакчыларынын коэффициентинин план өзүгаар 0,75 хуудан 0,80 хуу чедирер. Автомашиналарын авариязын болдурбас.

Автомашиналарын маңнаашкынын септелге аразын узатып турар. Хүлээлгени транспорт контораларын ажалдакчыларынын хоорай хуралыга чугаалажып көргөн болгаш хүлээп алган.

гаш хөрегилеринин 50 муң рубль камналганын чедип алып.

«ТЫВА АЛДЫН» ТРЕСТИЗИНИҢ ТРАНСПОРТ КОНТОРАЗЫ:

1954 чылда чүк саарылгазынын планын тонналарга ышкаш тонна-километрлер талазы-биле декабрь 1-ге чедир, толгаргайларга бир ай эрте күөсүдир. Пландан ажыр бети диезе-ле 700 тонна яныз-бүрү чүктерин сөөртүр.

Тонна-километрдин бот-үнезин планга удур 3 хуу чингидир. Кывар-чаар материалдарын 5 хууу камнап алыр.

Парктын техниктиг белең турар чорунун коэффициентинин 0,74 хуу, пландан 0,80 хуу ажыраар болгаш парктын ажалдакчыларын 0,51 пландан 0,55 хуу ажыраар.

Транспорт конторазынын девискээрин ногаан олуртушкуннар-биле чагаайжылар болгаш шахтетниктер-биле кажаалаар.

РОСОВТРАСТЫҢ ТЫВА АВТОБАЗАЗЫ:

Чүк саарылгазынын чыл планын 1954 чылдын декабрь 5-ке чедир күөсүдир, чыл төнчүзүңге чедир планын тонналарга 2 муң, тонна-километрлерге 125 муң ажыр күөсүдир.

Тонна-километрдин бот-үнезин планга удур 5 хуу чингидир. Чыл дургузунда кывар чүдүлдү 3 хуу камнап алыр. 95 муң рубльдин пландан ажыр чыылдазын алыр.

Күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн 5 хуу бедидер.

Автобазанын девискээрин болгаш чуртталга бажычларынын девискээрин ногаанчидар.

«СОЮЗСЕЛЬХОЗАВТОТРАСТЫҢ» АВТОРОТАЗЫ:
Чүк сөөртүлгезинин чыл планын 1954 чылдын декабрь 5-ке чедир күөсүдир.

Тонна-километрдин бот-үнезин планга удур 2 хуу чингидир. Кывар чүдүлдү 2 хуу камнап алыр. 50 муң рубльдин пландан ажыр чыылдазын бээр.

Күш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн 15 хуу бедидер. Автомашиналарын септелге аразынын маңнаашкынын 5 хуу улгаттырар.

Чүк сөөртүлгезинин чыл планнарын чухусаа бетинде күөсүдизинин талазы-биле хүлээлгелер-биле кады бистер, транспортчулар боттарыныстың шөккө алган колхозтары-ныска үргүлчүлүгү дузаламчызын боттарыныстың төрөөн херээвис кылдыр санал тур бис.

Элбекшилдиг дүжүттү өстүрүп алыры дээш

ХОРОМ-ДАГ. (Телефон-биле). Чуртка тараа бүдүрерин улам ыңай көвүдөдир дугайында СЭКП Төп Комитетинин февраль-март Пленумунун доктаашын Чөөн-Хемчик районда Жанов аттыг колхозтун ишчилери чедишкинин боттандырып турар. Тарылгазынын шөлү эрткен чылдындан 150 гектар калбарган, кур болгаш куруккан шөлдерин ажалдагынын колхозчу тараажылар кызмык ажалдап турар.

Дөн-Теректе 40, Алаакта 30 гектар чаа шөлдерин хараганын туруп, дажин арылаан. Хемчиктен үндүргөн Дөн-Теректин чаа буказын ханын—будун чартык метр, а калбаа—дөрт метр кылдыр кылып турар, ында ийи дизель тракторлар бар. Ол сугат буказы колхозтун 1954 болгаш 1955 чылдарда шингээдип алыры 400 ажыг гектар чаа шөлдерин суг-биле хандырар.

Эрткен чылдарын дуржулгазын өөренип көргөш, бо чылын тарылганын бурун сугаттыгы болдарынын колхозчулар шиттирлеп алган. Чыргакдан үнгөн Оңгар буганын ашталганын чогуур өйүндө дооскаш 210 гектарны сугтарып алган, ол ышкаш 150 гектарны хандырып турар дөрт биче сугат бугаларын база кылып алган.

Элбекшилдиг дүжүттү өстүрүп алырынга черинин шыгы чугула айтырыг болурун колхозчулар меделели билеп, чачып тарып мурнуңа шугту шөлдерин сугтарып турар. Май 5-ке чедир колхоз 250 гектарны чачып тараан. Картофель болгаш ногаа олуртулганынга белеткек база багай эвес, чылыткыда олуртулган 84 муң эс рассадниктер эки өзүп турар.

ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНДА ТАРЫЛГАНЫҢ ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ МЕДЭЭЗИ.

(1954 ч. май 5-те)

Райондор отторы	Чашкы тараа кубуулары (хуу-биле)
1. Таңды	90,6
2. Чаа-Хөл	

ПАРТИЙ ЖИ АМЫДЫРАЛ

Марксизм-ленинизмни пропагандалаарына партбиблиотекаларның ролун бедидер

Партияның политикагын болгаш агитация-массалыг ажилдарын чорударына партия райкомнарының библиотекалары улуг рольдур. Олар пропагандастырны болгаш бот-өөр-редигелиерин, илеткелчилерин болгаш агитаторларның кол-ла даян-чыри болур.

Марксизм-ленинизмни пропагандалаарына болгаш ажилчы чоннарының коммунисттиг кижизидилгенин талазы-биле чамдык партбиблиотекалар улуг ажилдарын чорудур турар. Чыгынган дуржулгаларга дамыгаш, партбиблиотекалар болза, партия чырыдышкынының ам удегери сорулгаларына дүшүрүп ооттарының ажалын улам экиздедириш чедиш алыр ужурул. Партбиблиотекаларда бо сорулгалар шийт-пирээриниң бүгү аргалары бар. Партия райкомнарының партбиблиотекаларының хөй нуруузу белеткелдик кадрлар-биле хандыртынган болгаш олар эвезиш эвес дуржулгалары чыып алгай.

Партбиблиотекалар пропагандистерге теоретиктиг болгаш методиктиг дузаламчыны көргүзөр хүлээлгени.

Пропагандистер-биле ажилдың эң кол хевирлериниң бирээзи болза, СЭКП райкомнарының болгаш хооркмуонун чанында үрүгүчү ажилдап турар семинарларның чедишкенин ажилдарына дарт-библиотекалар хөй чүүдериңи кылыр болур. СЭКП-ниң Каа-Хем райкомунун библиотекасы бо талазы-биле элээн ажилды кылып турар. Партбиблиотека болза, семинарлар бүрүзүңе чогуур литератураларны, көргүзүп болгаш айтырар пособиелери, Совет Эвилелинин, областык болгаш районун амыдыралыңдан аярагайларын болгаш фактыларын чыып белеткеп турар. Партбиблиотека теорияның болгаш методиканың айтыргаларының талазы-биле лекцияларга белеткенеринге семинарларның удурткучуларына дузалап турар. Политикагын болгаш чечен-чогал литератураларының делгезин организастан турар.

Пропагандистер болгаш консултандалар-биле ажил чүгө семинар кичээлдер-биле кызгаарлатанмас. СЭКП хооркму болгаш райкомнары сөөгү удеде пропагандастерге партияның болгаш чазактың чугула шийтпирлериниң дугайында, иштики болгаш даштык байдалдың дугайында, чер-черин партиоганизацияларның ажил-агый-политиктиг сорулгаларының дугайында удурткучу партия, совет ажилдакчыларының илеткелдерин партбиблиотекалар хаая эвес организастан турар апарганар. Партбиблиотекалар болза, теоретиктиг болгаш методиктиг айтыргаларының талазы-биле пропагандистерге тус-тус консултацияларын

чорудуп, бөлгүмнерге болгаш школаларга кичээлдериниң планын ажилдап кылырына, пропаганда ажилының дээр дуржулгаларын шийт-гээдип аларына дузалап турар. Кичээлдериниң ээлчеглиг темаларының дугайында политшколаларның, бөлгүмнериниң удурткучулары-биле пропаганда килдизиниң ажилдакчыларының беседалары эвезиш дузалап болуп турар. СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкомунун ажилдакчыларының беседаларын пропагандастер-биле үрүгүчү чорудуп турар; пропагандастың тургусканы кичээлдериниң планын болгаш дыңнакчылар-биле чугаалажар айтыргаларын орта сүмележиш, кайы-бир теоретиктиг айтырганы канчаар тайылбырлаары, ону амгы үениң амыдыралы-биле, партия организациаларының сорулгалары-биле канчаар холбаштарының дугайында пропагандастерге сүмелеп турар.

Партия чырыдышкынының системасында кичээлдериниң шынарын бедидеринге чугула ужур-дузалап методиктиг ажилче партияның чамдык райкомнары элээн кичээл-гейни салып турар. Чижээлээрге, партияның Тоюу райкомун пропагандастерге методиктиг дузаламчы кылып партбиблиотекага политшколаларының, бөлгүмнериниң өөредилге планын ажилдап аайы-биле литератураларын, айтыргы-библиографтыг болгаш тайылбыралдык материалдарын белеткеп турар. Партия райкомунун секретарлары болгаш бюро кезгүнүнери пропагандастерини чорудуп турар кичээлдерини үрүгүчү олуржуп, оларның четпестерин айтып, ол четпестерин канчаар узуткап аларының дугайында пропагандастер-биле беседаларын кылып турар болгаш оон-даа өске.

Партбиблиотекаларның эки тургустунган айтыргы-библиография ажилы марксизм-ленинчи теорияны боттары өөренип турарларга, пропагандастерге, агитаторларга улуг дузаламчыны көргүзүп турар. Чижээлээрге, партияның Чөөн-Хемчик райкомунун библиотекасында (эргелекчини эш Еремеева) Коммунист партияның төөгүзүнүң, политиктиг экономияның, диалектиг болгаш төөгү материализминин талазы-биле, В. И. Ленин биле И. В. Сталинның амыдыралының болгаш ажил-чорудуларының дугайында литератураларының картотекалары тургустунган. Социалист тургузуушкунун, партия болгаш совет ажилдарының, эртемнин, культураның яныз-бүрү айтыргаларының талазы-биле литературалары тус-тузунда айлап чыскаган. Чижээлээрге, мындык картотекалар бар: «В. И. Ленин биле И. В. Сталин шүгүмчүлө болгаш бот-шүгүмчүлө дугайында», «В. И. Ленин биле И. В. Сталин социали-

стиг чарыш дугайында» болгаш оон-даа өске. Оон ынай ук библиоте-када марксизм-ленинизмниң клас-стиктеринге хамаарышкан яныз-бүрү номнарын, брошюралары база-ла тус-тус чогалдарның аайы-биле картотекалап тургускан. Чижээ, «Коммунист партияның манифестинге» хамаарышкан литература-лар», «В. И. Ленинниң «Чүнү кылыр?» деп ажилды хамаарышкан литературалар дээш өске-даа. Партбиблиотекада көргүзүлгө пособиелериниң делгезге самбыразын тургус-кан. Пропаганда, лекция, агитация-массалыг ажилдарының методунун болгаш дуржулгаларының дугайында материалдарын база шийлип чыган. Материалдарының картотекаларын болгаш шийлидесин үрүгүчү немеп, чаартып турар.

Моон-биле чергелештир чамдык партия райкомнарының партбиблиотекаларының ажилында улуг четпестер бар. СЭКП-ниң Барыш-Хемчик, Эрзин райкомнарының библиотекаларында номнар эмге-сексе чок анаа-ла чыып каан, хергелээш номнары тьп алыры беэин берге. Ол райкомнарының бажынары делгем хирезинде-ле библиотекаларын тус-кай өрээлдерге тургуспаан. Чамдык партия райкомнары тускай көрдүңгө акша-хөрөңги чок деп чыдак-биле партбиблиотекаларын тыва дыл кырында номнар-биле долдурбайн турар. Чижээлээрге, СЭКП Бай-Тайга райкомунун библиотекасында тыва дылда чүгө чечен-чогалдың номнары эвес, харыя-даа политиктиг номнар беэин шуут чок. Партия райкомнары партбиблиотекаларының ном фондунун тыва дылга номнар-биле долдурарыңче кичээңгей салы-ры чугула.

Ам үеде партия чырыдышкынының системасында өөредилге чылы доостурунга чоокшулап турар. Партбиблиотекалар болза, партия чырыдышкынының четкизиңде өөредилге доозарыңче кол кичээңгейни салган турар ужурул. Бо талазы-биле партбиблиотекалар түнел кичээлдерге дыңнакчыларын эки белетке-нири хандырамыңе школаларың болгаш бөлгүмнериниң пропагандастеринге дузалап, пропагандастерге болгаш дыңнакчыларга эрге-жөк чугула литератураларын, көргүзүп, тайылбырлап материалдарын белеткээр ужурул.

Партбиблиотекалар болза, бодун долгандыр пропагандасты кадрларын каттыштырып, оларга даянып тур-гаш, партия чырыдышкынының четкизиңде өөредилге-методиктиг ажилдың ёзулуг төвү болуп, пропагандастерге мергежилдик дузаламчыны көргүзөр ужурул.

К. ДИНГА.

Коммунистер — чарыштың мурнакчылары

Коммунист партияның болгаш Совет чазактың чуртун мурнуңа салган төөгүлү сорулгаларының амыдыралга боттандыры дээш көдээ ажил-агыйның ажил-ишчилериниң ортуңунда социалист чарыш улам калбарып турар.

Бүгү улустуң ол хүндүлүг болгаш чаагай ажил-хөрээңге Би-Хем районуң машина-трактор станциясының механикаторлары, агрономнары, зоотехниктери кыржиң, социалист хүлээлгелерин алганар.

Алган хүлээлгелерин долдур болгаш күүседиринге партия организаациясы, коммунистер улуг рольду ойлап турарлар. Коммунистер болза, бүдүрүлгө мергежили соксаал чок бедитишаан, бодунуң ажилының техникаын шийгээдип алырынга үлгерин көргүзүп турарлар.

МТС-тиң партия эге организаациясында 25 коммунистер бар. Олар харысалгалыг участкаларда быжыглантыган. Партия организаациясының бюрозу алган хүлээлгелериниң күүселдизинге контролду үрүгүчү чорудуп, коммунистерниң информацияларын дыңнап чугаалажып турар. Оң түнелинде коммунистер социалист чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

МТС-тиң коллективни шүптү социалист чарышта хаара туттуңган бол-гаш оларның 80 хуузу хүн-бүрүңи нормазын күүседип турарлар. Коллективте чүс ажыг механикатор кадрлар бар, оларның 75—80 хуузу хүн нормазын үрүгүчү ажыг күүсе-дип турарлар.

Социалист чарышты хынап, оң түнелин чогуур үелеринде үндүрүп турары-биле ажилчы комитетиниң чанында 5 кижй составтыг комиссияны тургускан.

Ажилчы комитетиниң шийтпирин бүгү коллективке дыңнадып, МТС ажилдакчыларының нити хуралын-

га «мурнакчы бригада», «мурнакчы тракторист» деп шилчип чорур тукчуташтары мурнакчыларга тысып турар.

Машинаның хөдөлөр кезээңиң септелгенин удуртуп турган коммунист Константин Фроловтиң бригада-сында 5 кижй үрүгүчү мурнакчылар болуп келген. Ол бригаданың планын даалгазы үрүгүчү ажыг болгаш долдур күүсетиниң турарының ужу-ру болза, ажилдың мурнуу чарыны-да 10—15 минуталарда дүүңгү хүн-нүң ажил нормаларының күүселдизин болгаш бөгүңүңүң сорулгалары бригаданың кыржикчилеринге дыңнадып турарында. Ол бригада сеп-телге үезинде хүнүңүң ажил нормазын 140—160 хуу чедир күүседип турган.

Партияның кыгыры-биле келген коммунистер кол инженер эш Кокорышкын, машина-трактор мастерскаяны эргелекчини эш Евсиков МТС-те ажилды эки организастан, техниканы кыска хуусаада шийгээ-дип ап турар.

Мурунда тракторист турган, ам трактор бригаданың бригадирин коммунист Александр Костенко сеп-телге үезинде мурнакчыларның бирээзи болуп, «Искра» колхозка улуг дузаламчыны чедирген. 301 тонна сизени, 200 ажыг тонна өдөкти, 132 кубометр тудуг материалын сөөртүп берген болгаш мал одарында 63 га черниң харын ачтап берип, алган хүлээлгезин айнык чартында күүсе-дип берген.

Мотор септелгезинге Василий Плотников эки шынарлыг мотор-лар-биле тракторларын хандырган. Коммунистер комбайнер эш Михеев, бригадирниң дузалакчызы эш Худянов, участка механиг эш Тершин болгаш өскелер-даа хүн нормазын үрүгүчү ажыг күүседип турганар. Пилорамада коммунист Николай Су-хорослов айнык онаалгазын 130—160 хуу күүседип турар.

Тракторлар болгаш көдээ ажил-агый машиналарының септелгенин МТС бо чылын планда көрдүңгенинде 25 чонун эрте дооскан. Оон-биле чергелештир МТС колхозтарга улуг дузаны чедирген. 1068 тонна сизен болгаш саванын, 925 кубометр тудуг материалын, тарылга шөлүңге 1265 тонна өдөкти сөөртүп берген. Оон ынай бо кыжын колхозтарның мал одарларының харын аштарына биче эвес дузаны чедирген.

«Тивелге» колхозта коммунист Плотниковтиң удурткан трактор бри-гадазы чаксы тарылганын илир-түшкениңне ажил нормазын күүсе-дип турар. Тракторист комсомолчу Матостырский хүн нормазын 120—130 хуу күүседип турар.

Партия организаациясы коммуни-стер болгаш партия кезгүнүңүң эес-терин ламчыштыр чүгө администра-цияның удуртулгалында четпестерин илередиш турар эвес, харын комму-нистер бүрүзүнүң ажилында четпес-терин база илередиш турарлар. Коммунистер ол үнеледи ханызы-биле билип, бүгү херекке харысалгазын, боттарының авангарды ролун прак-тиктиг ажилдарга көргүзүрүн хүлээ-нип ап турарлар.

Партия организаациясы бүгү кол-лективни чаксы хову ажилыңче, тар-ылганы 6—7 ажыл хүннеринде доозарыңче, агротехниктиг хемчөг-лериниң шыңгы сагып тургаш, эки шынарлыг доозарыңче угландырган.

Партия болгаш чазактың төөгүлүг шийтпирлерин күүседиринге Би-Хем МТС-зиниң коллективни, эң ылангыя бирги ээлчегде коммуни-стер болгаш комсомолчулар бүгү күштерин салырлар.

Я. САВКИН.

МТС-те партия организаациясының секретары.

Чолаачыларның чөвүлел хуралы

Чоокта чаа Кызылдың Сталин атыг Культура бажыныга автомашина чолаачыларының чөвүлел хура-лы болуп эрткен. Агаа «1953 чылдың болгаш 1954 чылдың бирги кварталында автотранспорттун ажилының түнелдери болгаш 1954 чылда оон ажилың экижилер дугайында» обл-күүсмонкуң даргазының оралакчы-зы эш Гусев илеткел кылган.

Областың автоажыл-агыйлыг организаациялары чаа-чаа машина дерилгелер-биле улам-ун хандыртынып, мергежилдик кадрларын өзүп турар. Чижээ, Кызылдың АТК-ында чолаачы Ондар Комбу, Василий Борозненко, Виктор Сенокосов, Маркел Лыков олар боттарының автомашиналары-биле капитал септелге чокка 100 муң километрин эрткен, олар кывар-чаар материалдан, резин чүүдлеринден болгаш септелгеден 100 муң ажыг рубльди күрүңге кам-нап бергенер. Шак ынды чүс мунчуларны болгаш ажилга ак-сеткилдиг мурнакчы чолаачыларын, дуржулгалыг септекчи кадрларын кайы-даа автомашина ажил-агыйлыг организаациялардан хөйү-биле демдел-леп болур.

Моон-биле кады областың транс-порт ажилында улуг четпестер бар-ры оюп эртип болбас. Автоажыл-агыйлыг организаациялар чамдык чедишкенинерге мензегенгеш, бот-тарында бар күштерин улус ажил-агыйлыга четче ажыглап шыдавайн турар. Областың тускай автопарктыг организаациялары машиналарының күжүн четче ажыглавайн турар.

Облпотребсоюзтун транспорт кон-торазы чылгы гаражтың, септелге мастерскаяны хирезинде оларның автомашиналарының 55 хуузу, обл-заготзернонун автобазында 86 ав-томашиналардан чүгө 22 машина ажилдап турар. Облзаготзерно элээн үр үениң дургузунда авто-ажыл-агыйлыг туруп келген хирезин-

де мынчага чедир чылгы гараж бе-зин кылып ап чадаан, автомашина-ларының үштүң бир хуузу үрүгүчү үрелип, ажылталга кирбейн турар.

Кызылдың АТК-ы машинаның техникагын септелге ажилдарын чо-гуур өйүңде чорутпааныңдан 1953 чылда 4118 машина-хүнну, чолаачы-чүгүңдундан база септелге манааш-кыныңдан 37847 машина-хүннү хал-лас чидирген. Ол хире улуг чидиргелерлиг болганын АТК-ның начальни-ги эш Жигалев херекке албайн тура-ры шын эвес. Ол чорук бо чылын база уламчылап турар. Бирги квар-талда септелгеге 4 муң машина-хүн-нү чарыгдар тургаш, 7 муң хире машина-хүннү, азы 2219 хүннү хал-лас оскунган.

Автотранспорт организаациялары-ның ажилында ол бүгү четпестерин кол чылдагааны удуртулганың кош-каанда деп чүве билдинир. Күш-ажылды чүрүм багай, кадрлар ор-тузунга кижизидилге ажилың четпес тургустунган дугайын илеткелчи болгаш хуралга санал бергенер фактыларга көргүзүп турган.

Авторотаның чолаачызы эш Зюзин хуралга сөс алгаш, капитал септелге чокка бодунуң машиназы-биле чүс муң километрин эрттерин канчап чедиш алганының дуржулгалы-н чугаалавышаан, мынча дээн:

—Авторота элээн үр үеде туруп келген болза-даа, оң удурткучулары машинага чылгы гараж тударын, чолаачыларын ажилдарына таарымчалыг байдалды тургузарын бо-давайн турар. Чолаачылар машина-ның үүрмек септелге ажилдарын, үзеп чаарын соок херим иштине чо-рудуп турар. Областың орук болгаш транспорт эргелединиң начальниги эш Пономаренко болгаш авторота-ның удурткучулары-даа ол байдал көрө-тура, амдыгаа чедир хемчег албаан. Оон ынай, чамдык Кызыл-Абакан аразына үрүгүчү чөүп ту-рар чолаачыларга столовая болгаш

таарымчалыг хонаштарын тургус-паан.

Орук, көвүрүг кылырыңа кижй күжү болгаш техника хөйү-биле кир-ип, күрүңениң дыка хөй акша-хө-рөңгиз чыл-бүрү чарыгдынып ту-рар. Ынчаарга областың орук болгаш транспорт эргелединиң хаймаарал чо-гундан районнар аразында чамдык оруктар машина чорутуңмазына че-дир үрелген фактыларын чолаачы эш Неумивалченко шыңгы шүгүм-чүлээ. Оон уламчылап чугаалаан болза:

—Ол чорук, машинамы камныг эдилээринге болгаш күрүңениң сөөр-гүлге онаалгазын күүседиринге улуг бергелерин таварыштырып турар. Ынды бергелерин ажил эртинишаан, машинамы капитал септелге чокка 170 муң километр маңаткан мен. Ноябрь 7-ге чедир ол-ла машина-биле 200 муң километрин эрттерин болгаш 1954 чылдың сөөртүлгө пла-нын декабрь 5-те 150 хуу күүсе-дин, кывар чүүлгө 15 хуу камналга-ны чедиш алырың хүлээдим.

АТК-ның чолаачызы эш Марин сөс алгаш, чолаачылар чедишпейн турарың чылдагааны болза, чаа кадрларын белеткевиң, бар чолаачы-ларыны быжыглаар, билиң бедидер хемчеглер албайн турарың дээрзин чугаалаан. Бисте техникага ынак бодунуң мергежилди бедидеринге улуг күзедиг кижилер хөй, оларга дузалаар ажил боттанмайн турар. Ол ышкаш эш Марин автон-спекция чериниң (начальниги эш Лидовский) ажилында улуг четпес-терин тодаргай фактыларга көргүс-кен.

Чолаачыларның чөвүлел хуралы-га шүптү 14 кижй санал берген. Илерээн четпестерин дарый узу-ткаар, автотранспорт организаация-ларының ажилың партияның амгы не-гелдизиниң девиндеңге чедир бедидер хемчеглер дугайын СЭКП хоор-комунун секретары эш Анкудинов бодунуң саналыга түнөп чугаа-дан.

Автопарктың орулгалыын бедидер дээш

Улус ажил-агыйның улам ынайгы хөгжүлгөдө дээш социалист чарыш чуртун бүгү черлеринде кал-барган. Бүдүрүлгениң культуразын улам бедидер, чаа-чаа дерилгелери шийгээдип алыр, мурнакчы дуржул-ганың перпедер талазы-биле чарыш чуртта күчүлүг көдүрүлгөн.

Улетпүрнүң күчүлүг хөгжүлгөдөн кандырбышаан, социалист көдээ ажил-агыйның улам ынай сайыра-дырыңа автотранспорт биче эвес рольдуг болур. Ол сорулганы бот-тандыры дээш автомобиль паркын ажилдаарын экижилдер, ону техника талазы-биле кезээде белең тургузар, гараж-септелге базаларында бар курлавырлары бүрүн ажыглаар болгаш күш-ажылды организаацияны бедидер дугайында автотран-спорт контораларының ажилын пар-тияның амгы негелдизиниң денке-линге чедир бедидери чугула.

Бо талазы-биле «Тыва алдын» трестиниң автотранспорт контора-зының (начальниги эш Тымчак) коллективни багай эвес көргүзүлгө-лө болуп турар.

КАМНАЛГА ДЭЭШ ДЕМИСЕЛ

Автопарктың бүдүрүлгө шөлдү чөп ажыглап, техниктиг дерилгелери-нин шын тургузуп, күш-ажылды организаастары эки чорутканыдан мастерскаяны бүдүрүкчүлүг күчүзү улаткан, септелгелерин аразы уза-ан болгаш сөөртүлгениң бот-үнези дыка чийгезин. Бо чылдың эезинде 1949 чылга деңзээрге бир автома-шинаның ажилдап кылганы 70 хуу өскөн, а оон бот-үнези 30 хуу чий-гезин.

Автотранспортчуларың коллектив-ни машиналарын септелгеге чедир маннаарын узаткан болгаш норма-зын дыка бедиткен. Автомашина бү-рүзүңге чарыгдаттынар материалдан ортумаа-биле 12 муң рубльди камнап ап турар. Бүдүрүлгениң септелге мастерскаяны күчү шыдап чүл-де сөөлгү үш чылдарын дургузунда беэин ийи катап өскөн.

Ажил-агыйның санажылгазын ав-томашина бүрүзүңге шын тургузар чорук улуг ужур-дузалап болурун практика буюрзуткен. Ажилдың тү-нели ай санында чугаалажып тура-рыңа чолаачылар болгаш септекчи-лер илдепкей киржиң, чарыгдал-дарын канчаар тургусканының ду-гайын хынап турар. Ол чорук ажил-ды шын организаастарыңа улуг рольдуг болган.

Автомашинаны капитал септелге чокка 130—225 муң километр ма-надырың социалист хүлээлгезинде алган эштер Кускашев, Саранин, Чумарин, Казачков шыкша чолаачылар чүгө тонна-километр талазы-биле бедик көргүзүлгени чедиш ап турар эвес, оон-биле кады олар бү-дүрүлгө ай санында дыка хөй кы-

вар чүүлдүн болгаш боттарында бы-жыглатынган автомашиналарга сеп-телге чарыгдалының камналгазын база берип турар. Чижээ, 1953 чыл-да эштер Саранин, Кускашев, Про-хоров септелгеден 28 муң ажыг рубльди камналгазын кылган.

Бот-үнеңи чийгедиринге аргалар болгаш курлавырлар транспорт кон-торазында хөй. Ылангыя септелгени тус бүрү кылып турганыңдан агре-гатчы методке шилчезин чорук чүгө ажилдың бедик шынарын болгаш дүрген бүдүңгүр темпизин ханды-рган эвес, оон-биле кады автомаши-наның ажилгалыңмайн курут турар каражалыны кызырган болгаш нем-елде чарыгдалдарын дыка эвезеткен. Транспорт конторазының кол-лективни бот-үнеңи 1954 чылда 3 хуу-дан куду эвес чийгедирин, а бир ав-томашинаның 1949 чылда ортумаа-биле 26,5 муң тонна-километр ажилдап ап турганын бо чылын 50 муңга бедидерин хүлээңген.

АТК-НЫҢ МАСТЕРСКАЯЗЫНДА

«Тыва алдын» трестиниң авто-транспорт конторазының мастер-скаясында демирни чондулар, үттээр, ояр, каннаар, хонглаар болгаш өске-даа станоктар бар. Партияның кыг-гыры-биле МТС-че ажилдап чор-уткан токар Коробейниковтун ор-нуна оң дузалакчызы турган Илья Максимович Колубов ажилдап кир-ген. Чыл четпес үениң иштинде ол бодунуң ажилыңа мастер, кандыг-даа нарын онаалдарың дүрген болгаш бедик шынарлыг бүдүрүп турар апарган.

Колубовтун станого үрүгүчү арыг, кандыг-даа эдиг чок, ажилдады-рыңа кезээде белең, ол үрүгүчү ийи—үш норманы күүседип турар болганда оон станого ындыг 2—3 станоктары солуп турар. Ажилдың шак ындыг бедик бүдүрүкчүлүг дээш демиселде бүгү септекчилер чангыс эң-сеткилдиг туржуп турар-лар. Ылангыя Поляков, Квитных, Кудряшев ышкаш мергежилдик, күш-ажылга мурнакчыларың коллектив хөйүн демделген болур.

ЧОЛААЧЫЛАРЫНЫҢ АК-СЕТКИЛ-ДИГ КҮШ-АЖЫЛЫ

АТК-ның чолаачыларыңдан кыш-кы транспорт талазы-биле «ЗИС—5» автомашинаның башкарыкчызы комму-нист Дмитрий Кускашев шылар-гангай ажилдаан. Берге оруктарын мергежилдик эртинишаан, ыраккы ажилчыны суураарже аш-чем, үлет-пүр барааннары болгаш дерилгелер чедирерин чогуур өйүңде хандыр-ган. Эш Кускашев 50 муң тонна-ки-лометр планын 80 муң ажыг маң-наткан. Ол ышкаш чолаачы Андрей Чумарин бо чылдың баштайгы үш айларында беэин 2500 километрин эртип, 700 ажыг литр кывар чүүлдү камнап алган.

Транспорт конторазында сес чыл ажыг ажилдап турар хоочун чолаачы-ларының бирээзи Михаил Саранин кылдынып болур аргаларын шүптү-зүн санап көргөш, бодунуң автома-шиназын техника талазы-биле ке-зээде белең, шевергин болдуруп, ка-питал септелге чокка 130 муң кило-метр маңадырын, машиназының бүгү ажилын планда көрдүңгенинде 1,5 катап улаттырарың болгаш аккумулятор батареяның ажилдаары 50 муң километр чедирерин хү-лээңген. Мергежилдик башкарыкчы-ның сөзү оң ажил-ижинден карыш-пайн турар. Эш Саранин күрүңге септелгеден 12 муң рубльдин, ажил-лап материалдарыңдан 2 муң ажыг рубльди камналгазын берген. Ол, чолаачы ажилында чээрби чыл че-дип турар, амгы «ЗИС—5» автома-шиназың чүс муң километр ажыг маңаткан-даа болза, оон камныг эдилдиниң уламандан ам-даа ол хире орукту эртип болурун хыналда буюрзуткен.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгү улам бедип, продукцияң бот-үне-зи үрүгүчү чийгеп, шынары экизе-ниң-биле кады ажилчыңарга боттук төлевиң база улгадып турар. Чижээ, эш Чумарин бо чылдың мартта 1650, а эш Скворцов 1700 рубльди ажил-дап алган. Ажилчыларның чурт-талга амыдыралыңче администрация чери база чугула кичээңгейни салып турар.

Мурунда чолаачы чоран, ам АТК-ның механиг, область Соведин

КОНСУЛЬТАЦИЯ

Инектерни бызааларындан чарып саарын организаастаары

Мыйыстыг бола мал — бистиң областың кады дошкун агаар бойдузуну аайы-биле берге байдалдарга таварып келген. Шаанда чурттуң чоңунуң мал ажылы дээш сагыш салышкыны кошкак турганы-биле мыйыстыг бола мал бүдүн чылдың дургузунда оларга чоруп, бүдүүлүк ажаалдага турганы тодаргай болгай. Ооң уламындан мыйыстыг бола мал агаар бойдузун айылыдарына таварып турган.

Тывага массалыг коллективизация эгелээринин мурнунда мыйыстыг бола мал арааттарның чүгө херектеринге ажыглатылып турган. Ол үедө арааттар малдың судун ээдин херектеринге кол кичээгини салып турганы билдингир. Коммунисттик партияның болгаш Совет чазактың дузаламчызы-биле областтың үлөтпүрү, культуразы, ылангыя хоорайларның чурттакчылары өскени-биле эт, сүтүн негедези улам-на улгаткан.

Сүттүг малды дүргөн өстүреринге мал ажылынын шаандагы чыдып калган аргаларын (малды бүдүн чыл иштине оларларды, чыгыч мал каяктарынын чогу, мал чөмөннө ичтери-биле белеткеви) чаа колхоз бүдүрүлгезинге агаа-ла ишчилкени доктор болуп турган.

Малдың чөмөгилгезин, ажаалгазын экижиктенден чурттуң малынч продуктулуун ий болгаш оонда хай катап көдүрерин чедип ап болурун Дуржулга станциязынын дуржулга ажылы бүзүрөткен.

Областың колхозтарында инекти бызаанын эмзирип тургаш саар бызаанын бүдүүлүк арга — малдың эткирин база сүткүрүн улгаттырырга доктор болуп турар. Бызааны инекке эмзирип тургаш саарга бызаанын өзүлдезин саадалар, кошкак өзүмү, өзөөш продуктулук бызаалар болуп турган инектиң сүдү кудулар. Дуржулга станциязының 1937 чылда кылган дуржулга ажылынын түнелинч көргүскени болза: бызааны инекке эмзирип саарга баштайгы айда хүн-дүндө деңзи нежежилгези чүгө — 77 грамм, үш айда — 196 грамм, а бызааны одарже үндүргөн соонда деңзи нежежилгези көвүдө: дөрт айында—404 грамм, алды айында—539 грамм чедип турган.

Көдээ ажыл-агыйың чаа негелде өзүгар хөгжүдөрүнө мындыг байдалды амгы үедө тургузуп болбас ужурулук бис. Инекти бызаанын эмзирип саар арганы колхозтарга черле болдурбас херек. Инекти бызаанындан чарып саар арганы бүгү колхозтарга хереклеп тургаш, чүгө ыначаарда өөр малды шың шилип алырга база чаш малды хөй продукция бээр кылдыр шың дорукурарын чедип ап болур бис. Колхозтарда бүгү инектерниң ылангыя дүңгүжүн төрөө инектерниң бызааны эмзирбейн саап өөредириниң таарымчалыг байдалдары болгаш аргалары колхоз бүрүзүндө бар.

ИНЕКТИ БЫЗААНЫНДАН ЧАРЫП СААРЫ БОЛГаш АЖААРЫ

Дунгун инектерни төрүүрүң мурнунда ийи неделядан эгелээш эминин саай тудуп, эминг массажаат эгелээр. Ыначаар, баш бурунгаар белеткээр бызаа эмзирбейн тургаш инектен хөй сүттү саап алырыга улук илди болур. Төрүү чыгаан инекти инек төрүү өрээлге кирер, анда төрөө соонда бызаанын шаразын безин инекке чыгатын дораан-на агылаар херек.

Инекти бызаанындан чарган соонда ийи-үш хүнер дургузунда өзөөш сүт бээр. Ол үедө инекти хөй уда сагышпаан, эмин үргүлүч массажаат. Инекти дүргөн саары улук ужу-дузалыг. Дүргөн болгаш күштүг саалданы чорударга сүттүн тыттып агылыны база келингири күштелер. Сөөртүндү, оожум саарга инек шугулдар болгаш эдил бербес. Бир эвес инек бызаа чок черге эдил бербес болза, ооң бызаанын чанынча баглап алгаш чыгатын тургаш саар арганы хереклеэр болгаш инекти саар үедө янзы-бүрү амданың чөмөр-биле чөмгөрүн эргежок чугула. Ооң соонда ук инек бир ийи неделя болганда бызаа чокка эдил берип турар апаар.

Бо арганы Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң саанчылары ботландырып туралар. Ол колхозтун саанчылары 1954 чылда 27 бызааларын незинден чарган, оларның ислерин бызаа эмзирбейн саап турар. Бызаа эмзирбейн саап турар инектерниң сүдү 1953 чылдагызындан 2—3 катап улгаткан. Чижээ, 1953 чылда бир хүнде 2—3 литр сүт берип турган инектер ам бызаа эмзирбейн сагганын түнелинде 5—7 литр сүт берип турар. Иезин эмзирбейн сүт ижиртип турар бызаалар коңчуг эки доруруп турар.

Бир эвес бо аргаларын хереклеп турбуза эдил бербес инектер турар болза, ол инектерниң эминге чыгыч чинин салыр херек. Чыгыч чинин хереклеэрге инек бүрүзү эки эдил бээр. Ол арга практикада болуп бүзүрөткен.

Инектерни саап турар үедө оларга ынак болуру, часыдып, дырбаары улук ужу-дузалыг. Саарда алгыра, кагар чоруктары кандыг-даа таварылгаларга черле болдурбас херек. Чүгө дээр, инектер эдил бербес болгаш сүдү кызырлып, чаңчыл алыр апаар. Бир эвес инекти саарга орта турбас, үргүлүч кылыштар, тепкилер апарганда ооң чылда-гаанын тускай эртемнилер-биле сүмележип тыпкаш, дораан узук-каар хемчеглерни алыр ужурулук.

Инекти төрөө соонда бүдүн чартык шак болганда-ла изини 25—30 градус чыгыч суг-биле сугтарга, а ыначаарга 2—3 шак эрткенде эки шынарлыг көк сикен-биле чөмгөр. Инекти эми үрөлбөө эки болза, төрөө соонда баштайгы 2—3 хүнерде бир килограмм шыңкындан азы сула чарбазын бээр, ооң соонда бир литр сүт бүрүзүңе хамаарыштыр концентраттарын бээрин 250—300 грамм чедир көвүдөдир херек.

БЫЗААНЫ АЖААРЫ БОЛГаш ЧӨМГӨРӨН

Төрүүнчө чаш бызааны пөске азы кеденге ораап тургаш хүлөп алыр. Думчуунда болгаш аскында шаразын ары аржылы-биле чөдуп алыр. Бызаанын хинни үзүлбөөн болза, дезинфекциялан арыг калык-биле бызаанын иштинеде 8—10 сантиметр узун кылдыр үзе кескеш, ооң ужуң иод азы калияның марганецти эвдиришиңи-биле дезинфекциялар херек. Ооң соонда бызааны дүрө тудуп каан савак-биле болгаш арыг аржылы-биле кургадыр чоткаш, тускай черге тургузар.

Бызааны чөмгөрериниң аразы 30 минутадан эгелээш 2 шак болур. Инектиң уураа чаа төрүүнчө бызаанын солуп болбас чеми болур, чүгө дээр, ында чаш организмынч янзы-бүрү арыгларына удур дөмө-сежиринге күштү берип турар тускай бүдүмөл бар. Оон агыда уурак чаа төрүүнчө бызаанын ижин-шөңүдүн арылаар. Төрүүнчө бызаага баштайгы 5—7 хонуктарда 4 катап дүн-хүнде ууракты чогуур шактарын барымдаалап ижиртип. Өзүмү биче бызааларга дүн-хүнде —1 литрин, өзүмү улук бызааларга—2 литрин бээр. Инектиң уураан арыг-шевер алырына кол кичээгенин салыр херек.

Ол сорулга-биле инекти саар мурнунда эмин чыгыч суг-биле чугу-гаш аржылы-биле кургады чөдуп алыр. Сагдынган ууракты сооплайн дораан-на бызаага ижиртип. Ууракты хоратпайн бызаага бээр төлөдө база бызаанын ижин-шөңүдү арыгларын болдурбазы-биле баштайгы 10 хонуктарда бызааны эмистиктээр чугула.

1953 чылда Дуржулга станциязы бызааны незинге эмзирип саарга ооң өзүлдезинге болгаш инектиң сүдүңе кандыг саалдарын берип турарының дугайында дуржулганы кылган. Ол дуржулганы кылыры-биле чаңгыс-ай өзүлдеги бызааларын ийи бөлүккө үскен. Ол бөлүктү бирээзинге үскен бызааларын төртүнгенден эгелээш 20 хонукка чедир ислеринге эмзирбейн сүттү ижиртип турган, а ийиги бөлүк бызааларын 20 хонук иштине ислеринге эмзирип сагган соонда сүт ижиртип эгелээш. Ооң түнели мындыг болган: баштайгы 20 хонукта ислерин эеп турган бызааларың дүн-хүнде ортумак деңзи нежежилгези—910 грамм, 20—40 хонук чедир чүгө —220, үш айлында—497 болгаш 6 айлында—787 грамм болган. Ыначаарга баштайгы 20 хонукта ислерин эмзирбейн сүт ижиртип турган бызааларың дүн-хүнде ортумак деңзи нежежилгези—500 грамм, 20—40 хонук чедир —600, үш айлында—714, 6 айлында—802 грамм четкен.

Ислерин эеп турган бызаалар баштайгы 20 хонукта ийи катап хөй деңзи нежежилгезин берген-даа болза, ислерин эмзирбейн сүт ижиртип турган бызаалардан деңзи нежежилгези ыракта-ла четпейн турар. Сүт ижиртип турган бызаалар бот-боттарың эмзирин ижин-шөңүдү арыгларына өзөөш таварып, оларның деңзи нежежилгези чаңгыс-ай өзүлдеги болуп турган. 20 хонуктуң дургузунда бызааны незинге эмзирип саары инектерниң сүдүн кудуларды-рына база-ла саалдары болган. Устүнде түнели барымдаалаш бызааны незинден чарып саарын Дуржулга станциязы бүгү колхозтарга сүмөлөп турар.

Дуржулга станциязы чурттуң инек малының өзөөш сүттүүн барымдаалаш, бызааларын дорукурарда дүн-хүнде 500 грамм деңзи нежежилгези бээр Бүгү-эвиледик Мал ажылының институтунуң № 1 схеманын өзүгар чөмгөр. Ол схемада 6 ай дургузунда бызаага 200 литр чааң сүттү, 525 литр тырттырган сүттү, 176 килограмм чарбалаан сула далганын, 176 килограмм корнепловдтарын, 170 килограмм силосту, 250 килограмм сикенни бээр. Ыначаарга чааң сүттү болгаш чарбалаан сула далганын 50 хонукка чедир ижиртип болгаш чоорту 21 хонундан эгелээш-ле тырттырган сүттү 4 айга чедир ижиртип. Сигенин 15 хонундан, корнепловду 70 хонундан, силосту 3 айлындан эгелээш бээр херек.

СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумдарының шийирлерин амыдыралга ботландырада, ылангыя малды чаш төлүн бүрүн дорукурарына болгаш малды продуктулуун бедилеринге инекти бызаанындан чарып саары улук ужу-дузалыг. Колхоз бүрүзү инекти бызаанындан чарып саарын чедип алырыңче бүгү организаастыг ажылдары ботландырырга эргежок чугула.

А. ТИХОНОВА,

Тываның көдээ ажыл-агый дуржулга станциязының өртем ажылдакчысы.

1954 чылдың майның 3-те даштыкы херектер министрлериниң Женева чөвүлел хуралына Нам Ирниц медеглели

Дээрги дарга!

Дээрги төлөөлекчилер!
Бистиң төлөөлериңиң кирген саналдарың-биле холбаштыр маанса кылдынган медеглелдерниң диннаш, чамдык чугааларга болгаш салдынган айтырылгарга харыялаары, а ол ышкаш корей айтырыгың тайбың шийирлеп таарыштырының талазы-биле шийирлерни белеткээр-де чугула ужу-дузалыг бистиң саналдарыңың чамдык чүүлдериниң талазы-биле немедде таймы-бырларны кылыры эргежок чугула деп санап турар бис.

Корей айтырыгың талазы-биле, КНО-нуң бистиң турбаан черивиске күлээп алган кайы-бир шийирлеринче айтыр чорукту бистер таарышпас болгаш мырынай-ла үндөз-лээр барымдаа чок деп санап турарыңы моон-биле кады база дагы медеглээр эргежок чугула деп санап турар бис.

Апрельдиг 27-де бистиң төлөөлериң Корейның национал чаңгыс-эвин катап тургузарының болгаш ол сорулга-биле ниити-корей сонгулдалары чорударының талазы-биле хемчеглерин дугайында саналдарың амгы чөвүлел хуралдың көрүлдезинге кирген.

Корей айтырыгың тайбың аргалары-биле шийирлеп таарыштыры корей улустун бодунга тывыстынган турар ужурулук деп чүвени бистиң саналдарыңың көрүп турар. Оон-биле кады ниити-корей сонгулдалары чорудары Корейның чаңгыс-эвин херек кырында ботландырының чугула-үе-чаазы болуп ужурулук дээрзин көрүп турар.

Ниити-корей хостуг сонгулдалары чорудар төлөдө, Сонгу болгаш Мурнуу Корейның төлөөлекчилеринден ниити-корей комиссияны тургузарын саналдаан бис. Ниити-корей комиссияның бирги ээлчегдеги сорулдарың бирезин болза, кандыг-ды даштыкы киржилге чокка бүтүн хостуг байдалдарга херек кырында демократтыг сонгулдалары чорудары хандырып турар хемчеглерни чогаалдып кылыры болгаш ботландыры болуп ийик. Саат чокка шийирлеэрге бүгү корей улустун союургалыг болуп турары экономиканың болгаш культураның алдыларына хамаарышкан сонгаралдып болбас хемчеглерни чорудары база ол комиссияның сорулгазына кирер ийик.

Корей даштыкы шериглериниң туруп турар чоруу Корейның ишти херектеринге даштыкы киржилгенин чылаш чок болгаш бээрин барымдалаш, Корейлан бүгү даштыкы шериглерни 6 айның дургузунда үндүрерин бистер бистиң саналымызга көрүп турар бис. Хуусаа дугайында айтырыг бир эвес өске саналдар болуп чүве болза, толаргайлатынып болур деп чүве билдингир.

Интервенцияга болгаш бистиң чуртууству хоозурадырыңа киржин турган АКШ-тын болгаш өске-даа чамдык чурттарың төлөөлекчилери Корейның девискээринден даштыкы шериглерни үндүрерин удуур саналдадылар. Билың болалар Корейны тайбың каттыштырырга шаптыктай барып шыдаас болгаш Корейны Кыдат Улуу Республикага удуур империалисттик агрессияга плацдарм кылдыр ажыглаар планнарын барыны дугайын херечилеп болур. Олар оон-биле холбаштыр америк шериглерни үндүрер чорук Корейга дайынны дагы эгелээринге чедирип болур дээр аянның өра чок чөвүлери маанса көдүрүп үндүрүп туралар.

КУДР-ның төлөөлери ол айтырыгы моон сонгаар тускай чугаалажып көөр херек деп санап турар.

АКШ-тын төлөөлекчилери Корейдан бодунуң шериглерин үндүрерин ойталап турарың база бир чылда-гааны кылдыр америк шериглерге Корейге делер эеп келир дээр чөвүлүк аажок ырак-тыр деп канчаарга-даа барымдаа чок чүвени көдүрүп үндүрүп турду. Ыначаарга корей улус эжелекчилери база дагы эмин эеп келирин эвес, харын оларны бодунуң чуртундан эвс дүргөн үнерин манап турар деп чүвени агаа хары кылдыр чугаалап болур бис.

Корейның айылы чок чоруун хандыраарың айтырыгың-биле холбаштыр КУДР-ның төлөөлериң саналдарыңың үшкү чүүлүнү дугайын тодаргай чугаалаксаан ийик мен.

Ыраккы Чөөн чүкө тайбының деткиринге эң сонуургалдыг чогуур күүнелериң талазындан Корейның тайбың хөгжүлдезин хандыраарың эргежок чугулазын хүлээп көөрүн болгаш ооң-биле кады Корейның чаңгыс-ай хамаарышпас демократтыг күүне кылдыр тайбың каттыжарыны сорулгаларың эң дүргөн шийирлеэринге иди берги деп таарымчалыг байдалдарың тургузарын бистиң саналдарыңың үшкү чүүлүндө көрүп турар.

Бир эвес амгы чөвүлел хуралдың киржилкелери корей улуска дузалаарын херек кырында күзеп турар болза, Корейга дайынны дагы эгелээринден чылдар, база олар боттарының талазындан Корейның тайбың хөгжүлдезин хандыраар болгаш дайын чорудулгаларын катап эгелээринге удуур магадлал болуп хемчеглерин дугайында боттарың аразына канчап-даа дугуржуп ап шыдаар ужурулук деп чүвени бистиң төлөөлериң санап турар.

Бир эвес Каттышкан Штаттар АКШ-тын күүне секретары бодунуң саналына чугаалааны ышкаш Корейга хамаарыштыр политика-даа, экономика-даа талазы-биле тыртып чыгышканын ам херек кырында чок болза америк болгаш өске-даа шериглерниң корей девискээрге моон ийи артып калышың база ындаг болганда Корейның тайбың хөгжүлдезин хандыраарың-биле холбашкан хүлээлгелерин бодунга алырыңдан былаарың каныг-даа чылда-гааны чок ышкыжал.

Корей улус агаа даштыкыдан төгетиниң келдинген үш чылдың хан төгүшкүнүнүң дайыныга канчаарда аажок улук каража-когаралдарга таварып эртен. Бодунуң улустуң эрге-ажыктарының дугайын бода-вайың, боттарың даштыкы элериң эрге-ажыктарының болгаш алды-хүндүлелиң дугайында хөй сагыш салып турар ындаг кижилерни бир эвес санаас болза, дайынны катап эгелээрин күзеп турар чаңгыс-даа корей тывылбас деп бодап турар бис.

Корей улуска амыдыралчы чугула чаңгыс-ай, хамаарышпас демократтыг күүне кылдыр чуртту каттыштыраарың сорулгазы-биле холбаштыр Корейга дайынны дагы эгелээриниң болдунар аргазын чылдарың ужурулук деп чүвени боттарыңың саналдарыңыска барымдаалап турар бис.

Корей айтырыгың шийирлеэрин ыначаар көөр чорук эң шин деп чүвеге КУДР-ның төлөөлериң бүзүрөп турар, чүгө дээр, ол чорук корей улустун национал эрге-ажыктарына таварып турар болгаш Ыраккы Чөөн чүкө тайбының быжыгларыңа идиңи берип шыдаар.

Кыдат Улуу Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң төлөөлериң талазындан бистиң саналдарыңың деткингиңиң бүгүн бистер сеткил ханышкыны-биле демделеп болур бис.

Оон-биле кады Американың Каттышкан Штаттарының төлөөлекчилери болгаш өске-даа чамдык чурттарың төлөөлери бистиң саналдарыңың хүлээлгелерин баарына талазы бергени демделевейн барып шыдаас бис. Чогууң утказы-биле алгыра, АКШ-тын төлөөлекчилери АКШ болза, корей айтырыгың чүгө ооң албадан негелделери-биле шийирлеп болур деп медегледи.

Бодунуң ишти херектерин боду шийирлеп таарыштыр корей улусту бодуп турар эргени агаа тылсырың дээрди Даллес удуура-ны чугаалады. АКШ-тын төлөзин сонгулдалар болза, девискээриңден кыдат эки-турачыларың кезектери үндүрүнгөн турар ужурулук чүгө сонгу Корейга чорутууларың саналдар оон-биле кады ол сонгулдалар КНО-нуң болгаш Мурнуу Корейның чазаның хайгааралы-биле чорутуулар ужурулук иди.

Ыначаарга Австралианың төлөөлекчилери бестин манаа чүве чугаалап тургаш, Сонгу-даа, Мурнуу-даа Корейга ниити-корейниң улус хуралыңа сонгулдалар чорударыңың дугайында бистиң саналымыңың чөптүү минир ужурга таварышты.

Мурнуу Корейда американың улуска удуур тургузуп алганы оларга ажыктыг өзү-чурумуң Сонгу Корейга база негтередир деп америк саналдарың ужуур-утказын билип алыры берге эвес.

Даштыкы комиссияларың хайгааралы болгаш контролю чокка ниити-корей сонгулдалары чорударың дугайында бистиң саналымыска удуур манаа кандыг чылдактар кылдынган турганы?

Америк төлөзү мурнуу корей төлөөлери болгаш өске-даа чамдык төлөөлөр Мурнуу Корейга хостуг сонгулдалар дээр аянның чүве чорутунган дээринге чылдак каккаш, ниити-корей сонгулдалары чорудары КНО-нуң ат-алдары, а ол ышкаш Мурнуу Корейның чазаның ат-алдары баксыралыр дээр аянның медеглешпаан, ол сонгулдалары чорударыңа удуурапын турдулар. Олар корей улустун эрге-ажыктарының дугайында эвес, харын интервенцилерни болгаш олар-

ның чалчаларыңың «ат-алдарың» баксыратпас дугайында дүвүрээзин хайыдырып турары мырынай илден-дир.

1948 чылда Мурнуу Корейның улустунга тура-сорукту хостуг илердериниң аргазын тывыксаан турган дээр дугайында бадаткаашкын херек кырында боттук чоружка канчап-даа дүшпейн турар. Корей талазы-биле КНО-нуң тур комиссиязының 59 дугаарлыг тускай илеткелени чамдык чүүлдерин апрельдиг 27-де боттарыңың саналымыска көргүскен болгай бис. 1948 чылдың майның 10-да Мурнуу Корейга чаңгыс таладай чорутунган сонгулдаларың антидемократтыг шынар байдалын ол илеткеде миннип турар.

Ол сонгулдалар сонгукчуларга хамаарыштыр полицейши дериңиледи, террорчу болгаш аажок мыймыкынчы байдалдарында эртеңи, база агаа ол үедө Мурнуу Корейга америк шериглериниң турган чоруу иди берген деп чүве бүгүдөгө билдингир.

Сонгулдаларың ырак мурунд Мурнуу Корейның порттарына америк шериг-далай куштерин чедип келгени билдингир. Америк эжелек эрге-чагыралың сонгулдаларың хүннеринде 60 муң ажыг кизи саның бугу полицияны мобилизастаанар. Олар хөй саның теризилекти бөлүктөрүн чөспөглөп, боттарың шериглерин болгаш ужу-чүдүн дайынчы белең кылып алган турганар. Сонгулдаларың бүдүзүндө, май 9-та Мурнуу Корейга дайын байдалы чарлатынган. Бүгү-ле чурттакчылыг черлерге америк шериглер танынылган турган. Кол кудумчуларың бедилдеринге пулеметтар тургускулаан турган.

1948 чылда Мурнуу Корейга чаңгыс таладай чок сонгулдалар ындаг байдалда эртен. Ол сонгулдаларың антидемократтыг шынар байдалы черле илден. Ол сонгулдалары Мурнуу Корейны чонунуң тура-соруун хостуг илереткен кылдыр санап болбазы билдингир.

Ындаг сонгулдаларың түнелинде Мурнуу Корейга американың тургускан өзү-чурумуң антидемократтыг шынар байдалын бадаткап турар фактылар четчир.

Корей Улус-Демократтыг Республикага хөвөнүгү кылдыр канчап-даа сезилеп болбас даштыкы солунарың корреспонденттериниң хөй саның дындагыларын барымдаа кылып болуп ийик бис.

Чижээлээр, 1952 чылдың декабрь 30-де «Чикаго сан энд таймс» солунуң Пузан корреспонденти Мурнуу Корей дугайында мында деп бижээн: «Мурнуу Корей—полейши күрүне. Ол дээр коргудушкунуң чурту. Улус аштан, сооктан, дайындан, аарыгалардан кортпайн турар, харын бот-боттарыңдан, полициядан болгаш дүкүметтерден коргуп туралар. 64 муң полицейшилер хоругдарының, тударың болгаш күчүлээриниң кызыгаар чок эргезин ажылап турар; олар ол эргени тодаргайлашкын чокка ажылап туралар... Митингилерге улустар Ли Сын Манни шүгүмчүлөп чүве чугаалаарга, адыш чаксаан кижилери ооң соонда тудуп хоругдап турганың дугайында Тэжюндан болгаш өске-даа черлерден дындадып турар».

«Крисчен сайенс монитор» деп америк солунуң өске корреспонденти Хейворттун 1952 чылдың июньде бижээни болза: «Хайгааракчылар кылдыр хуралга келирин чалатырган америк болгаш англи дипломаттыг төлөөлекчилер хуралдан сонга дамчыштыр далаштыг дептер ужурга таварышканар. Алба-даашкын болгаш полицияның киржин күзөп чогу Мурнуу Корей демократияда болгаш конституциядан кайы хире ырай бергени хуралга олуржуп турган даштыкы парлагалдык төлөөлекчилеринге тода көргүскен».

Рейтер агенттелиниң корреспондентиңиз 1952 чылдың май 30-де Пуздан даянчканын өзүгаар алгыра, Мурнуу Корейның вице-президенти эрге дужаландан үнериниң дугайында бодунуң медеглелиңге, «Ли Сын Манни бюрократтыг, диктаторжу болгаш саттыкчы чазаның дазынсыга бодунуң фамилиязын көрүү ыянчыг-дыр» дээр.

КНО-нуң Корей талазы-биле комиссиязы бестин Ли Сын Манни бөдүндө ажыктыг кылдыр өзүлүк чүтүлдүг турушту ээлеп турган-даа болза, ындаг кончук хөй саның болгаш чөвүрүндө фактыларын хөрлөп шыдаар аргазы чок турган. Ли Сынманчы өзү-чурумуң демократияга удуур характериниң дугайында даштыкы хайгааракчыларның манаа чугаалааның медеглелеринге бадаткалды ол комиссияны КНО-нуң Кол Ассамблеязың чедиги сессиязыңа илеткелден тып болур.

(Төмчүзү 4-кү арында).

Комсомол организациязыңа партияжи удуртулганы күштелдирер

Чөөн-Хемчик районунуң чаңгыс-ай бажыңнар тудуунда комсомол организациязы комсомолчулар болгаш аныяктар ортузунга политмассалыг ажылдары элээн экижидип, оларны бүдүрүлгечи илелкени бедилер талазы-биле ажылдары чорудуп турар.

Тудуда комсомолчулар Дуван-оол, Калчан-оол бүдүрүлге планын 150—200 хуу, пилорамада комсомолчулар Дангер, Норжулмаа 150—180 хуу күүседип туралар.

Комсомолдуң политбөлгүмүндө 15 кижиде, партия төөгүзү өрөөндр бөлгүмдө 4 комсомолчулар өрөөндр

турар. Комсомолдуң политбөлгүмүң СЭКП ТК-ның февраль-март Пленумунуң доктаалын болгаш пленумга Н. С. Хрущевтиң илеткелни өөрөңдүп турар.

1954 чылдың майның 3-те даштыкы херектер министрлеринин Женева чөвүлел хуралына Нам Ирнин меделгели

(Төңүзү. Эгези 3-кү арында).

Ол эзу-чурум чүгө даштыкы шериглерин дузаламчызы-биле доктап туруп болур дээрин Мурунуу Корееда улуска удур эзу-чурумду тургузуучулары кончук эки билги турарлар. Мурунуу корей чагырыкчылар ынчанга америк чыдалардан оар шаа-биле халбактанып болгаш Мурунуу Кореедан даштыкы шериглерин үндүреринге бар шаа-биле удурун турарлар.

Кореега даын дээр база АКШ-тың азааның 1950 чылдың июнда эгелээни шериг интервенциясы дээр харысалганы АКШ-тан болгаш мурунуу корей эзу-чурумдан КНО-га кандыг бир шиптирлүкүлү алынганы чедир дүжүр дээр оралдажышынар америк, мурунуу корей болгаш чамдык өске-да төлөзлөргө талазындан маңаа кылдынган. Ынчалзажок ол оралдажышынар боттарында шындыкчыны тып ал шыдаас.

Корей улуска дайынны дашкаартан маргыдып таварыштырган, сз дээр онза харысалга Американын Каттышкан Штаттарына оонажыр дээрин КНО-га ол айтыргы талазы-биле маргылдаа болгаш мурунуу-корей чазактын архивинин парламентка үгөн база бодунуң үезинде КНО-га кирген документилери бүзүрелдиг-биле көргүзүп турар.

Соңгу Корееке халдаарына белеткел дайынның эгелээринин ыракта-ла мурунда Мурунуу Кореега АКШ-тың сүлгээнини-биле чорутуун турган. Ооң-биле холбаштыр, Ли Сын Маннун 1949 чылдың сентябрь 30-те бодунуң сүмө калдычызы—америк профессор Оливерге сурагы чазактын дугайын сагындырайн:

«Чогум-на амгы үе болза, психодогтуг байдал-биле алырга, эрсеңче политиканы чорударына эң-не таарымчалыг... Бис Ким Ир Сеннин улустарын дагже кызып үндүрер бис база аңаа оларны аштадып өлүрер бис»—деп Ли Сын Ман бижээ.

Кореега дайын эгелээнде-ле мурунуу корей шериглер 38 параллельге турган бистин кызыгар кезектеринче чепсектиг халдаашкынарны каш удаа кылганы база билдигир. Ол халдаашкынар улуг шериг үскүлөжүшкүнеринге чедир турган. Чүгө 1949 чылдың январдан 1949 чылдың сентябрь чедир үеде мурунуу-корейлер бистин кезектеринче халдаан 431 таварышталар турган.

База бир актыга—Ли Сын Маннун чазактын чажыт архивинден тыылган бистин чазактын холунда кирген стратегтиг картага силерниң кичээңгейинерин салыр күзөлдиг мен. Ол карта бодунуң үезинде Каттышкан Штаттар Организациязының шилчидип бердинген турган. Соңгу Кореега халдаарының планы Мурунуу Кореега дайынның эгелээринин ыракта-ла мурунда ажылдап кылдынганын дугайында тодаргай барымдааны ол берип турар. Ындыг төлөздө Кореега үш чылдыг дайынны кызыксаны дээр харысалга Американын Каттышкан Штаттарына болгаш мурунуу-корей лисынманчы эзу-чурумга оонажыр дээрин хей саннгы фактылар бүзүрелдиг көргүзүп турар.

Ооң-биле кады Кореега дайын

Даштыкы херектер министрлеринин Женева чөвүлел хуралы

ЖЕНЕВА. (СЭТА-ның тускай корр). Даштыкы херектер министрлеринин Женева чөвүлел хуралының киржикчилери май 4-те боттарынын чедиги хуралына корей айтыргыны чугаалажып көөрүн үргүлдүзээр. Хуралды Ван Вайтхаксон (Таиланд) даргалаан.

Корей айтыргының талазы-биле маргылдаанын төвүндө Кореекы национал чангыс эвин катап тургузарының болгаш ол сорулга-биле нити-корей хостуг согулдаларын чорударының талазы-биле хемчеглерин дугайында саналдар туруп турар, ол саналдарны апрельдин 27-де Корей Улус-Демократтыг Республиканын төлөзлөргө чөвүлел хуралдың чугаалажып көрүлдезинге кирген.

Корей айтыргыны тайбын шиптирлеп таарыштырарын корей улустуң бодунга тыпсыр ужурлуг деп ындыг чөптүг принципке үндөзлөнгөн ол саналдарны боттарынын күженишкүнерин корей айтыргыны корей улустуң национал күзелчүктүлдеринге уткуштур болгаш бүгү делегейге тайбынны быжыкларының эрге-ажыктарына таарыштыр шиптирлээринче угландырып турар Кыдат Улус Республиканын болгаш Совет Эвилелинин төлөзлөри деткээ.

Майның 3-те болган хуралга Нам Ирнин болгаш Чжоу Эн-лайның чугаалары, чугаалажып көрүлдезин чорудулгазында салдынган айтырылгарга, ылаңгыя чөвүлел хуралдың чамдык киржикчилеринин нарын айтыргы болдурун оралдажып турган Кореекы ийи кезектеринден нити-корей холушак комиссияга төлөзлөкчилерин саанын дугайында айтыргы харыялары, база адак соонда туттурган шериглер дугайында айтыргының талазы-биле Чжоу Эн-лайның саналдары корей айтыргының талазы-биле маргылдаа чаз таарымчалыг салышкын болган.

Канаданың даштыкы херектер министри Пирсон бо хүнгү хуралга санал береш, бодунуң чугаазынын мырыңай эгезинден тура-ла Канаданын төлөзлөргө корей айтыргыны шиптирлеп таарыштырарына иди бээр хөөн чогуң тодаргай көргүскен. Корей айтыргынын талазы-биле Каттышкан Штаттар Организациязының резолюцияны күлөзөңгөй турар кандыг-бир саналды Канадакың төлөзлөри деткип шыдавас деп ол меделгэн. Корей улустуң төлөзлөргө киржилгези чока хүлээп алдынган ол резолюциялар КНО-да америк хей нуруунуң дөгөп үндүрерин дүрүм чок шиптирлер болуп турар болгаш корей айтыргыны шиптирлеп таарыштырарына иди берип шыдавас деп маргыш чок фактыны Канаданың төлөзлөргө херекке алырын күзөзөөн. Чугаалажып турар айтыргынын талазы-биле АКШ-тың туружун шызыктырар деп күүсетинмес сорулганы Пирсон бодунга алган. Ол чедир көрдүмзүн сорулганы боттандыры-биле канды-бир барымдаалар шуут чок болганыдан Пирсон Совет Эвилелинин политиказынын дугайында шын эвес болдаларын бар-ла шаа-биле чулчуруп турган.

КУР-нуң төлөзлөргө баштыңчызы Чжоу Эн-лайның 48 муң ажыг корей болгаш кыдат туттурган шериглерин АКШ-тың болгаш Мурунуу Кореекы эрге-чагыгаларының күш-биле тудуп турарынын дугайында айтыргыны шиптирлээринче угландан саналдарына хамаарыштыр Пирсон ол айтыргы шиптирлетинген дээр барымдаа чок меделгел-биле ол айтыргыны ытываазын оралдажып, ынчангап Женева чөвүлел хуралына ону чугаалажып көргөн херээ чок деп чугаалап турган.

Пирсон бодунуң чугаазынын чүглө төңчүзүндө көп КУР-нуң болгаш Совет Эвилелинин төлөзлөргө саналдарына шилчези. Ол саналдарын оларнын авторлары «четчилри-биле тайылбырлаван» деп ол бадыткап турган. Пирсон ол саналдарны шын эвес тайылбырлавышаан, КУР-ның төлөзлөргө саналдарынын көрүп турары нити-корей согулдаларын чорударынын нити-корей комиссиясы чүглө КУР-ның төлөзлөкчилерин күзөлгө дүшүтүр ажылдар аянын кылдыр бадыткап турган, ынчаарга КУР-ның даштыкы херектер

министри Нам Ир майның үште бодунуң чугаазына ол комиссия шиптирлерин талаларының боттарынын аразына билчип чөпшээрешкени-биле хүлээп алдыгар ужурлуг деп тайылбырлаан болгай.

КУР-ның саналдарынын нити-корей комиссияга Соңгу болгаш Мурунуу Кореекы эң улуг демократтыг хей-нити организацияларынын төлөзлөкчилерин кириштирерин көрүп турар чүгүлү чүчү айтып турары меңээ «билдинмес-тир» деп Пирсон меделгэн. Кореега хостуг согулдалары корейлер боттары эвес, харын даштыкы күрүңелерин хналдазы-биле чорудар дээр дугайында мырыңай үндөзлөк чок бадыткалды үндөзлөргө оралдажып дээр Пирсон ол бүгү чегизинишкүнерини өш-биле кылып турган. Даштыкы киржилгези болгаш ыйышкын чокка нити-корей согулдаларга бодунуң тура сорунуң хостуг илереди арганы корей улуска хандырып баары-биле даштыкыны бүгү чепсектиг күштерин алды ай хуусаанын иштинде Кореекы девискээринде үндүрер дугайында КУР-ның төлөзлөргө саналдарынын талазы-биле бодунуң санал-оңалын илередириден Пирсон былдап каапкан.

Ооң соонда Голландияның төлөзлөкчизи Лунса сөс берген. Ооң чугаазы Пирсонунуң чугаазы ышкаш маргылдаага чаз болгаш таарымчалыг чүчү-даа кирибөөн. Лунс баштай, Кореекы каттыштырары Кореекы улзуунуң бодунуң хостуг тура сорук илередилигинин аргазы-биле чедип алдынар апар деп меделгэн кирезинде-ле КУР-ның төлөзлөргө ындыг хостуг тура сорук илередилигин болдунар аргалыг кылырынче угландан саналдарына удурунанып турган.

КУР-ның төлөзлөргө Кореекы национал чангыс эвин катап тургузарынын болгаш ол сорулга-биле нити-корей согулдаларын чорударынын талазы-биле хемчеглеринин дугайында кирген шак ол тодаргай саналдарында бодунуң кыдалап турарын шызыктырар кандыг-даа барымдааларны Голландияның төлөзлөкчизи көргүспөөн. Ол оон орунуга Кореекы япон эжелден хосталганынын соонда аңаа бодушкуннар хөгжүлдезинин талазы-биле АКШ-тын болгаш Мурунуу Кореекы төлөзлөргө хажыдышкынын, херек кырында фактыларга шуут удурунанышкак нүгүлүң дапкылап турган.

Лунс корей айтыргынын талазы-биле КНО-нуң Кол Ассамблеязынын дүрүм чок резолюцияларын камгалап турган болгаш корей айтыргыны чөптүг шиптирлээринге иди берип болгу деп кандыг-даа боттуг саналдарны кирибөөн.

Апрель 4-теги хуралга эң сөөлүндө Эфиопияның төлөзлөкчизи Габре Хейвот санал берген. Соңгу-даа болгаш чурттук мурунуу кезинде-даа корейлерин мурунда чуртту каттыштырарынын сорулгазын шиптирлээринге чедир бээр оларга таарымчалыг дугуржулганы чедип алыр төлөздө дем каттыштырган күженишкүнерин кылырын сорулгазы туруп турар. Бир эвес Соңгу-даа болгаш мурунуу-даа таланың корейлерин дугуржулганы чедип алырынче эргежок чугула базымдары кылып болза, бир тээ ол корей улустуң бодунуң догунаашкынына хамаарып болганда ындыг бот-бодун билчир таарымчалыг дугуржулганы чедип ал болур дээринге бүүзүрүп турар мен деп ол чугаалаан.

Ооң чазза бодунуң шериг күштери Кореега үргүлчү тургузарын бо давайн турар болгаш оларны Кореедан дүрген-не үндүрерин база ол чуртту чангыс-ай, хамаарышпас болгаш демократтыг чурт болган турарын көөрүн күзөп турар деп Эфиопияның төлөзлөргө меделгэн. Кореекы ийи кезекке чарлышкынын хөзөө арттырар чорук Кореекы болунга чаз дайынның айылың чайлаш чок болдуруп турар болгаш бүгү-нити тайбылга база айыл чок чорукка кыжанышкын болуп турар деп ол онзалар меделгэн. Корей айтыргыны шиптирлээринче кандыг-даа күженишкүнерин харамнамас дугайында чөвүлел хуралдың киржикчилерин ол кыйгырган.

Эфиопияның төлөзлөкчизинин саналынын соонда хурал ооң-биле хагынган.

Поль Робсоннуң меделгели

НЬЮ-ЙОРК. Поль Робсон парламентка моон адаанда меделгели кылган:

«Янзы-бүрү солуннар допчулакчылары, радио тайылбырлакчылары болгаш сеткүүлдер тоол ышкаш хол-меге непередип, Поль Робсон «бодунуң үзелдерин өскерттип турар» деп бадыткап турарлар. Ындыг-ла мыйнаан, мегечилер боттарынын мезин үргүлчүлөр-ле, база бистин үевиште америк берикчилер чүүл-бүрү хол-мегелерин, оон иштинде бистин чап-чаа-ла Вашингтонга көргенивис, мегелеп кылган фото-чуркытарын бүүдүрерини болгаш непередиринин талазы-биле бүгү делегейни ачып бар чыдар деп маргылдаажок фактыны, ол чеже-даа муңгаранчыг болзажок, минип чугаалавас аргажок-тур.

Ынчалза-даа мен моон адаанда меделгели парламентка үндүрүскөн кижип мен: мээң амыдыралымнын болгаш мээң ажыгының бүгү-ле уткачы—ол бүүзүрп шызыккан чүүлдеринге мээң бердингем болур. Хей-хей чыларың дугургузда ышкаш, мен ам-даа бодунуң бүгү күштерини бүгү делегейге тайбын болгаш демократия дээр, негрлериниң болгаш колоний улустарының хосталганы дээр, Совет Эвилелинин, чаз Кыдаттың база улус демократиязынын европа чурттарынын улустары-биле найрал дээр демиселге чайгылыш чок болгаш бүрүчү-биле берип турар мен. Бүгү чурттада күш-ажылчы массаларың эрге-ажыктары—мээң удурулга болдуруп чоруур принцип ол, ынчаарга, аңаа өскерликчи болурун мен албадалар ындыг күш чер кырында чок дээрзин билчир мен.

Мени бодунуң үзелдерин өскерткен деп хөйге хөжүзөрдүп турар кижилерге мен мыйчаар меделеп шыдаар мен: кижип ындыг мелегей байдалга чедер бээр чүе-дир ийин. Водородтуг бомбаны ооктарың, база шак-ла ындыг хары согушкунуң бистин баживис кырыңче диргелдир кээрин Даллс миунта саңында кыжанып турар бөгүндө тайбын дээр демисел эвээш ужуру-дузалыг болуп турар чүе бе кай? Делегейниң тайбынның Сталинчы шаңналы-

ның лауреады Поль Робсон тайбынның ыдыктыг херээ дээр демиселин кажан-бир үеде соксадыптар деп чүвени бодап-даа болур бе?

1950 чылда «африкан хосталганың камгалакчызы» деп ат алган үш кижиниң бирээзи — мен 1954 чылда келгеш, Кенияда мээң акы-дунмаларымын кырып өлүрерин үргүлчүлөп турарында караанын канчап дугалап шыдаар мен? А мында, Америкада, расалыг ылгай көрүүшкүн мында өлгөн, хөзөргүтүрүп каап чүе бе? Личчалаашкынын хоругдап турар хоойлуну болгаш ажылаа чөптүг хөзөвүлөжүшкүниң дугайында хоойлунуң конгресс үндүрүкчү бе? Экономиканы, политиканы болгаш социал деп эргелерин дугайында мээң улусумунуң негелдерин хандырып бериккен чүе бе, кай? Бо чүүлдерин ынчаар кылбаан чүе болза, бо сорулдалар дээр демиселге бодунуң бүгү амыдыралын бараалгаткан Поль Робсонунуң ам келгеш бодунуң үзелдерин өскерттип ужуру чүл ынчаш?

Кижип төрөлгөтениң хөй кезип-биле мени үзүлбес харылаштырган, тайбынның болгаш хосталышкынын улуг херээ тилетирбес дээрзин чаз-чаа бүүзүрелдигелерин хуң бүүзүр эккеп турап шыккай. Имперализми бүгү Азияга шагдала шиптирээ, ынчаарга Африка болгаш кыякчилер боттарында ап октаптарын ам оралдажып турар өске-даа колония чурттал хосталганың улуг чаагай байдалы-биле удавас көдүрүп үнерлер.

Мында, бистин чуртувуста, делегейниң чаз дайынныче «бот башкарлы» кириттерин күзөп турар кижилер америк улустуң деткимчезин алыр деп идегеп шыдавас ышкаштыр — а өске бүгү улустар шагдала «чок» деп чугаалааннар.

Мээң үзелдерин өскерттип деп бе? О дээрлик, парламент төлөзлөкчилери, силер харын боттарынын үзелдерин өскерттип алзынарза ол дээрлеп ийин, чүгө дээрге, мээң бүүзүрп чоруур чүүлүм амыдыралда боттанып турар болгай».

(СЭТА).

Харысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

ИЖИН-ШӨЙҮНДҮНҮН ХАЛДАВЫРЛЫГ ААРЫГЛАРЫ

Ижин-шөйүндүңүң эң-не непертээчел халдавырлыг аарыглари болза: ижин тифи, дизентерия болгаш уругларның кыжык аарымы болур. Ижин-шөйүндү аарыглары ылаңгыя ийи хар чедир уругларга дакка айылыды. Халдавырлыг ижин-шөйүндү аарыглариның микробтары болза, кижинин организмине чүглө аас дамчыштыр, хирлиг аш-чемден азы сугдан тыптыр. Ижин-шөйүндүңүң халдавырлыг аарыглариның микробтары аарыг кижинин албанынга, а ижин-тифозтуглар сидикте туруп турар.

Шөйүндү микробтары кире берген ижер суг болза, ижин-шөйүндү аарыглари непередиринин база-ла бир чылдагааны болур. Ижин тифинде болгаш дизентериядан аарып эрткен кижилер эттингенниниң сөөлүндө-даа долгандыр туруп турарларга мырыңай-ла айылыдыг эвес деп болбас. Чамдык кижилер ижин тифиниң азы дизентерияның микробтарын үр үе иштинде тарадып болур. Бир эвес гигиенаның чуруму сагывас болза, долгандыр турар кижилерге халдавырлыг аарыгны белен тарадып болур.

Халдавырлыг ижин-шөйүндү аарыглари таратпас дээр баш бурунгар чорудар хемчеглер болза, аарыг кижини дүрген-не эмнелге черинге чытырар болгаш ооң чурттал турган оран-бажынынга дезинфекцияны чорудары чугула.

Медицина дузаламчызы чогуур өйүндө көргүстүнгөн турар болза, аарыгның нарындаашкынарынын тыптырын баш бурунгар болдурубас, ынчангап кузуп, куду олуртуп, азы аарып турган үеде эмчнин доп-дорван чалап кездирер херек. Ижин тифин болгаш дизентерияны хирлиг холдарынын аарымы дээр. Ынчангап хамыктың мурунда холдары үргүлчү арыг-шевер болдуруп дээр кичээңгей салыр. Чемненеринин мурунда болгаш албанаар-бажыга барганынын сөөлүндө холдарынын үргүлчү саван-биле чунар.

Аш-чемнин артын стол кырынга артырбанар, сээктерин бүгү чүүлдер-биле чок кылдынар. Чиг суг болгаш хаймыдырбан суг ишпее. Ногаалары, каттары болгаш чымистерин хаймыдырбан суг-биле чуп, арыглаш чинер. Чуртталга бажыкынын, кажээ-хериминиң болгаш нити ажылдак чериниң арыг шеверин сагынар. Ижин тифинге болгаш дизентерияга удуур камгалатынарының тарышкынын кылдынар.

Ижин тифи-биле болгаш дизентерия-биле демиселиң чурумун сагывышаан, силер болза, бот-боттарыңарны, уругларыңарны болгаш долгандыр турар кижилерин ол айылыдыг аарыглардан камгалаар ужурулг силер.

Тыва областың санитар чырыдышкын бажыны.

Диеп-Биеп Фу чанында тулчушкуннар

ШАНХАЙ. Вьетнамның телеграф агентлигинин дамчыдып турарын эзугаар алырга, майның 3-тен 4-че дүңгезинде Вьетнамның Улустуң армиязы дайынның 5 туруштарын чок кылган, дайынның 6 роталарын чылча шалкан болгаш оларны бүгү ок-чөмөктерин хунаап алган.

(СЭТА).

Бразилияда ажил соксадышкыны

МОНТЕВИДЕО. «Импrensa популяр» деп бразиль солунунун меделээзиниң эзугаар алырга, Бразилияның ийи ажылдап кылар үлетпүрүнүң 10 муң хире ажылчынары ажил төлөвирин беддерин негевышаан, ажил соксадышкыны чар-

куннуң соонда аңаа турган дайынның бүгү гарнизонун тудуп алган.

Май 1-де Вьетнамның Улустуң армиязы дайынның 5 туруштарын чок кылган, дайынның 6 роталарын чылча шалкан болгаш оларны бүгү ок-чөмөктерин хунаап алган.

(СЭТА).

Бельгияда ажил соксадышкынын шимчээшкин

БРЮССЕЛЬ. Брюссель чогуунда Форест болгаш Вильворд деп черлерде «Рено», «Ситроен» болгаш «Студебеккер» деп француз болгаш америк компанияларның авточылыда заводтарының ажылчынарынын ажил соксадышкыны үргүлчүлөп турар. Ажил соксадышкыны кылып турарлар ажил төлөвирин денчелен артырбышаан, ажил меделээзин кызырарын негеп турарлар.

Парламентка меделеп турарын

лаан. Ылаң ажылдап кылар 53 бүдүрүлгелериниң ажылы соксаан. Дык хей профвэлелдер ажил соксадышкынын кылганнар-биле боттарының эп-сеткилин каттыштырып турар.

(СЭТА).

эзугаар алырга, ол бүдүрүлгелерде ажил соксадышкыны бүгү-нитиң билу берген. Май 3-те ажил соксадышкыны кылганнар Форестге массалыг чыскаал организациялар, аңаа 2500 ажыг кижип киришкен. Ажил соксадышкыны кылганнар-биле эп-сеткил каттышкынын кылдыр оларга «Вестингауз» болгаш өске-даа кожа-холбаа компанияларын бүдүрүлгелеринин ажылчынары каттышкынар.

(СЭТА).